

FORELDELSE AV SKADELIDTES DIREKTE KRAV I HENHOLD TIL FORSIKRINGSAVTALELOVEN

Kandidatnummer: 549

Leveringsfrist: 25.11.2007

(* regelverk for spesialoppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/utf-forskr-vedlegg-i.html>

regelverk for masteroppgave på:

<http://www.jus.uio.no/studier/regelverk/master/eksamensforskrift/kap6.html>)

Til sammen 17792 ord

09.07.2008

Forord

Ansvarsforsikring tegnes av de fleste aktører i næringsforhold som kan risikere å bli erstatningsansvarlig for andres tap eller skade. En slik ansvarsforsikring omfatter normalt bare ansvar med grunnlag i delikt. Foreligger det en ansvarsforsikring og forsikringstilfellet er dekningsmessig, må derfor forsikringsselskapet i siste instans dekke det erstatningsansvar skadevolderen har pådratt seg. Tradisjonelt har skadelidte vært henvist til å fremme sitt erstatningskrav mot skadevolderen, slik at skadevolderen deretter har måttet kreve beløpet tilbake fra selskapet. Imidlertid gir i dag forsikringsavtaleloven skadelidte anledning til å kreve erstatning direkte fra ansvarsforsikringsselskapet, derav betegnelsen direkte krav. Denne avhandling tar for seg reglene om hvordan dette direkte kravet foreldes.

Jeg vil gjerne takke min veileder professor Thor Falkanger og Høyesterettsadvokat Morten Lund. Herr Lund hjalp meg med valg av emne, og i tillegg har de begge underveis gitt meg meget god hjelp både med avhandlingens språk, oppbygning og innhold.

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Problemstilling	3
1.3	Avgrensninger	3
1.3.1	Vernetings- og lovvalgsregler	3
1.3.2	”Direct Action”	3
1.3.3	Meldefrist	4
1.3.4	Generell forsikring – Personforsikring – Skadeforsikring – Ansvarsforsikring	4
1.3.5	Sjøforsikring – Vareforsikring – Rederforsikring – P&I forsikring	5
1.3.6	Tvungen og frivillig ansvarsforsikring	5
1.3.7	Ansvarssubjekt i sjøforsikring	6
1.4	Metode spesielt på området	6
1.5	Aktualitet	7
<u>2</u>	<u>HOVEDDEL</u>	<u>8</u>
2.1	Innledning	8
2.2	Reglene i forsikringsavtaleloven	8
2.2.1	Innledning	8
2.2.2	Forsikringsavtaleloven § 7-6	9
2.2.3	Forsikringsavtaleloven § 7-8	14
2.2.4	Forsikringsavtaleloven § 8-6	16
2.3	Foreldelse etter foreldelsesloven	26
2.3.1	Innledning	26
2.3.2	Fristens lengde	26
2.3.3	Fristens utgangspunkt	26

2.3.4	Avbrytelse av fristen	49
2.4	Foreldelse etter sjøloven	54
2.4.1	Innledning	54
2.4.2	Sjøl § 501	56
2.4.3	Fristens lengde	57
2.4.4	Fristens utgangspunkt	57
2.4.5	Avbrytelse av fristen	58
2.4.6	Kommer fal § 8-6 annet ledd til anvendelse ved krav etter fal § 7-8 annet ledd	59
2.4.7	Erstatningsrettslige innsigelser etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum	63
<u>3</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>64</u>
<u>4</u>	<u>FORARBEID- OG LOVSREGISTER</u>	<u>66</u>
<u>5</u>	<u>DOMSREGISTER</u>	<u>68</u>
<u>6</u>	<u>LITTERATURREGISTER</u>	<u>69</u>

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

All forsikring blir i utgangspunktet regulert av forsikringsavtaleloven. Loven er i utgangspunktet preseptorisk, jf fal § 1-3 første ledd.

§ 7-6 regulerer ”Skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring”. *Enhver* skadelidt kan som hovedregel “kreve erstatning direkte fra selskapet”.

Loven *kan* imidlertid fravikes i tilknytning til næringsvirksomhet, herunder i sjøforsikring. Dette gjelder imidlertid med *unntak* for lovens § 7-8, jf fal § 1-3 annet ledd og § 7-8 siste ledd.

§ 7-8 regulerer “Skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring i tilknytning til større næringsvirksomhet mv”. Det fremgår av annet ledd at dersom sikrede er insolvent, gjelder likevel § 7-6. Dette betyr at selv om loven gyldig er fraveket, får skadelidte likevel et direkte krav om skadevolder er insolvent. For eksempel kan en “pay to be paid” klausul i sjøforsikringsforhold, som normalt stenger for direkte krav, ikke opprettholdes dersom skadevolder er insolvent, se pkt 2.4.1.

Som det skulle fremgå har enhver skadelidt i utgangspunktet rett til direkte krav etter § 7-6 i *alle* forsikringsforhold, både i næringsforhold og andre forhold. Det er bare dersom det er inntatt en ”pay to be paid” klausul e.l., retten til å fremme direkte krav kun gjelder der sikrede er insolvent.

Denne avhandlingen tar for seg foreldelse av dette direkte kravet.

Det naturlige utgangspunkt er den *forsikringsrettslige* foreldelsesbestemmelsen for erstatningskrav i fal § 8-6. Hovedregelen er at krav på erstatning foreldes etter 3 år og fra ”utløpet av det kalenderår da sikrede fikk nødvendig kunnskap om de forhold som begrunner kravet”, jf første ledd. Imidlertid har annet ledd en egen bestemmelse om foreldelse ved ansvarsforsikring som sier at “selskapets ansvar foreldes etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar”.

Når annet ledd viser til “de samme regler”, fremgår det av forarbeidene¹ at det først og fremst siktes ”til reglene om foreldelse av erstatningskrav i foreldelsesloven. Den sentrale bestemmelsen her er § 9 om foreldelse av krav på skadeserstatning. Henvisningen gjelder også særlige bestemmelser om foreldelse av erstatningskrav i spesiallovgivningen som for eksempel produktansvarsloven § 2-7”.

Av denne grunn vil jeg først ta for meg foreldelse etter foreldelsesloven § 9. Som jeg vil komme tilbake til, er foreldelsesfristen her basert på skadelidtes subjektive kunnskap. Av spesiallovgivning vil jeg deretter ta for meg sjøloven, blant annet fordi foreldelsesfristen her er basert på objektive kriterier.

Spørsmål om foreldelse kan også oppstå som en *erstatningsrettslig* innsigelse etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum. Det fremgår der at mot skadelidtes direkte krav, kan selskapet påberope seg foreldelse, dersom det *underliggende erstatningskrav* mellom skadelidte og skadevolder er foreldet. Vi ser her at foreldelsesreglene, blant annet i foreldelsesloven og sjøloven, igjen kan komme til anvendelse.

¹ Ot.prp.nr.49 (1988-89) s. 97

1.2 Problemstilling

Problemstillingen er altså hvordan skadelidtes direkte krav i henhold til forsikringsavtaleloven foreldes, med hovedvekt på reglene i forsikringsavtaleloven, foreldelsesloven og sjøloven.

1.3 Avgrensninger

Nært opp til problemstillingen kommer følgende forhold som ikke vil bli behandlet:

1.3.1 Vernetings- og lovvalgsregler

I forsikring, og særlig sjøforsikring, har man ofte å gjøre med flere internasjonale elementer. Jeg har imidlertid funnet det hensiktsmessig å avgrense oppgaven slik at den omhandler situasjoner som skal avgjøres av norske domstoler og etter norsk rett.

Om vernetings og lovvalg, se Moss (2002) s. 461 flg og Rt. 2002 s. 180.

1.3.2 "Direct Action"

Uttrykket "Direct Action" har ikke en entydig og fast betydning. Fra land til land kan innholdet av begrepet variere, både hva gjelder vilkårene for å få et slikt krav og hva gjelder selve innholdet av retten. For mer om begrepet, se Bull (1988) s. 73.

1.3.3 Meldefrist

Reglene om meldefrist finnes i fal § 8-5 for skadeforsikring. Reglene går ut på at sikrede mister retten til erstatning dersom ikke kravet er *meldt* til selskapet innen et bestemt tidspunkt.

Reglene om foreldelse er noe annet og finnes i § 8-6. Foreldelsesreglene går ut på at sikrede, eventuelt skadelidte, mister retten til erstatning om ikke kravet er *gjort gjeldende* før kravet er foreldet.

En viktig forskjell mellom regelsettene er måten avbrytelse av fristene skjer på. Meldefrister avbrytes idet fordringshaveren melder kravet til skyldneren, mens foreldelsesfristen ikke kan avbrytes ved å melde fra. Avbrytelse av foreldelse er uttømmende regulert i foreldelsesloven og kan for eksempel være å ta “rettslig skritt mot skyldneren for å få dom”, jf fl § 15.

For forholdet mellom foreldelse og preklusjon, reklamasjon, meldefrist, den ulovfestede passivitetsstandard og hevdsreglene, se Kjønsstad (1983) s. 16-18, og for foreldelse og meldefrist etter fal, se Wilhelmsen (1998) s.1 flg.

1.3.4 Generell forsikring – Personforsikring – Skadeforsikring – Ansvarsforsikring

Forsikringsavtaleloven skiller mellom skadeforsikring og personforsikring, jf fal § 1-1 og § 10-1. Denne avhandling omhandler ikke personforsikring.

Skadeforsikring er “forsikring mot skade på eller tap av ting, rettigheter og andre fordeler, forsikring mot erstatningsansvar eller kostnader, og annen forsikring som ikke er personforsikring”, se § 1-1 annet ledd.

I skadeforsikring skiller man mellom ansvars-, tingsskade- og formuesskadeforsikring. Tingsskade- og formuesskadeforsikring tegnes av den som risikerer å bli utsatt for en skade eller et tap, for eksempel kaskoforsikring. Ansvarsforsikring derimot, tegnes av den som risikerer å bli erstatningsansvarlig for tredjemanns tap eller skade.

Det er kun ansvarsforsikring denne avhandlingen handler om.

1.3.5 Sjøforsikring – Vareforsikring – Rederforsikring – P&I forsikring

I pkt 2.4 drøftes foreldelse av skadelidtes direkte krav etter sjølovens regler. Jeg nevner derfor at det i sjøforsikring skilles mellom ulike typer av forsikring. Det skilles mellom rederforsikring og vareforsikring. Denne avhandlingen tar ikke for seg vareforsikring.

Under rederforsikring, som normalt reder tegner, finner man blant annet kaskoforsikring, tidstapsforsikring og ansvarsforsikringen “Protection & Indemnity Insurance” (heretter P&I forsikring).

Denne avhandlingen omhandler kun sistnevnte. Forsikringen dekker rederens ansvar for erstatningskrav som driften av skipet kan påføre tredjemann.

For litteratur om generell sjøforsikring, se Falkanger (2004) s. 447 flg og for litteratur om P&I forsikring se Bull (1992) s. 33-36.

1.3.6 Tvungen og frivillig ansvarsforsikring

Denne oppgaven omhandler hovedsaklig frivillig ansvarsforsikring. Imidlertid oppstår direkte krav etter fal § 7-6 både for frivillig og tvungen ansvarsforsikring, jf § fal § 7-7 første ledd. Det som hovedsaklig skiller de to i *forsikringsavtaleloven*, er at skadelidte i tvungen ansvarsforsikring i større grad beskyttes mot selskapets innsigelser mot

forsikringsforholdet. Foreldelse vurderes for øvrig etter fal § 8-6 annet ledd for begge typer ansvarsforsikring. Se for øvrig pkt 2.3.3.8 og NOU 1987:24 s. 150, 151 og 161.

1.3.7 Ansvarssubjekt i sjøforsikring

Spørsmål om hvem som er ansvarssubjekt (bla i relasjon til fl § 9) kan særlig oppstå i sjøforsikringsforhold. Etter sjøl § 151 er det som hovedregel rederen som er ansvarlig for krav utenfor kontrakt. Unntak fra hovedregelen kan være ved passasjeransvar der bortfrakter er ansvarlig, jf sjøl § 418 eller ved oljesøl der registrert eier er ansvarlig, jf sjøl § 191. Undertiden forekommer også solidaransvar. I tillegg er det ofte vanskelig å fastslå hvem som er reder, da rederivirksomhet ofte er oppsplittet og fordelt på ulike hender. Disse problemstillinger vil det imidlertid føre for langt å gå nærmere inn på her, se for øvrig Falkanger (2004) s. 118-120.

1.4 Metode spesielt på området

Som det vil fremgå, er forarbeidene på enkelte områder sparsommelige og lovteksten flertydig. Fal § 8-6 annet ledd, om foreldelse ved ansvarsforsikring, ble for eksempel først innført av justisdepartementet. Annet ledd er derfor ikke omtalt av det sakkyndige utvalg. Forarbeidene er således knappe og muligens mindre gjennomtenkt, se pkt 2.2.4.1. De aktuelle forarbeider er for øvrig NOU 1987:24, Ot.prp. Nr 49 (1988-1989) og Innst.O. nr 98 (1988-1989).

Det er i tillegg lite relevant rettspraksis på området. Dessuten har underrettene valgt å la være å ta stilling til enkelte problemstillinger, se pkt. 1.4.

Oppgaven blir derfor preget av argumenter og reelle hensyn fra rettsvitenskapen og andre som arbeider på området.

1.5 Aktualitet

I sjøforsikringsforhold oppstår det undertiden tvister vedrørende foreldelse av skadelidtes direkte krav. Til eksempel viser jeg til dom fra Oslo tingrett ² og den påfølgende dom i ankesaken³. Skadelidte var engasjert som maler- og håndverksarbeider ombord på ”Scandinavian Star”, og ble av retten ansett som passasjer. Han ble påført skader i forbindelse med ulykken i 1990, og fikk et direkte krav mot Assuranseforeningen Skuld da skadevolder var konkurs, jf fal § 7-8 annet ledd. Spørsmålet var om skadelidtes direkte krav var foreldet. Etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum, kunne Skuld gjøre gjeldende sine erstatningsrettslige innsigelser mot skadelidtes krav, herunder foreldelse.

Tingretten ga uttrykk for at sjølovens foreldelsesregler kom til anvendelse, og at loven gikk foran andre regler i kraft av *lex specialis*-prinsippet. Retten vurderte likevel foreldelse etter foreldelsesloven § 9, og fant i tillegg grunn til å vurdere forholdet etter utenlandsk rett. *Lagmannsretten* vurderte først foreldelse etter foreldelsesloven § 9, deretter etter den gamle sjøloven § 292, den danske foreldelsesloven, sjøloven på Bahamas og sjøloven i USA, Florida. Da retten kom til at foreldelse var inntrådt etter alle regelsett, fant den det ”unødvendig å ta stilling til lovvalgsspørsmålet - herunder om det etter norsk rett er sjøloven, som *lex specialis*, eller foreldelsesloven som får anvendelse“.

Det er derfor mulig at underrettene i lignende tilfeller vil vurdere foreldelse både i forhold til sjøloven og foreldelsesloven. Om dette skyldes den urimelighet de korte objektive frister i sjøloven kan føre til, uttaler ikke underrettene seg om, se pkt 2.4.6.

Oppgavens aktualitet begrenser seg imidlertid ikke til sjøforsikringsforhold. Under arbeidet med oppgaven har det nemlig vist seg at ”skoen særlig trykker” i forbindelse med foreldelse av alminnelige skadeerstatningskrav etter fl 9, hvilket er den alminnelige

² TOSLO-2004-5182

³ LB-2005-125674

foreldelsesregel som kommer til anvendelse på alle skadeerstatningskrav det ikke foreligger noen særregulering for.

2 Hoveddel

2.1 Innledning

I pkt 2.2 vil jeg presentere og drøfte de nevnte regler i forsikringsavtaleloven som er relevant i forbindelse med skadelidtes direkte krav. Herunder kommer også spørsmålet vedrørende selskapets adgang til å påberope seg foreldelse etter § 7-6 fjerde ledd første punktum, som en *erstatningsrettslig innsigelse*. Deretter vil jeg i pkt 2.3 drøfte de aktuelle problemstillinger i tilknytning til foreldelse etter foreldelsesloven, herunder den alminnelige foreldelsesregel for skadeerstatningskrav i § 9. Jeg har viet fl § 9 atskillig plass, idet det er den bestemmelsen som kommer til anvendelse i alle de tilfeller hvor det ikke foreligger noen spesialregulering. I tillegg blir bestemmelsen i praksis også vurdert i tilfeller hvor det foreligger en spesialregulering, se pkt 1.5 over. Avhengig av hvilket rettsområde man befinner seg på, kan andre bestemmelser om foreldelse i spesiallovgivningen bli aktuelle, og i pkt 2.4 presenterer jeg kort særtrekk ved sjøforsikringsforhold og ser generelt på foreldelse etter sjølovens kapittel 19.

2.2 Reglene i forsikringsavtaleloven

2.2.1 Innledning

16. juni 1989 vedtok Odelstinget fal. Departementets lovforslag ble i realiteten ikke endret, noe som tilsier at odelstingspreposisjonen kan gi god veiledning. Loven trådte i kraft 1. juli

1990. Mandatet til utvalget understreket spesielt behovet for å styrke beskyttelsen av forbrukerne⁴.

I de følgende punkter 2.2.2 til 2.2.4 vil jeg gjennomgå de viktigste bestemmelsene i fal i forbindelse med skadelidtes direkte krav.

2.2.2 Forsikringsavtaleloven § 7-6

Fal 1930 tok for seg skadelidtes stilling i §§ 95 og 96. Skadelidte hadde ikke krav på et direkte krav mot selskapet. Imidlertid var selskapet ansvarlig for å ikke utbetale dekning til sikrede, uten at skadelidte først hadde fått dekning, jf § 95 annet ledd (sml dagens § 7-8 første ledd, første punktum). Etter § 95 tredje ledd fikk skadelidte imidlertid et direkte krav i tilfelle “skadevolder er under konkurs eller akkordforhandlinger. Skadelidte vil da kunne holde seg direkte til selskapet, og forlange erstatningsbeløpet utbetalt direkte til seg” (sml dagens § 7-8 annet ledd som henviser til § 7-6). § 96 vernet skadelidte mot skadevolders kreditorer (sml dagens § 7-8 første ledd, annet punktum)⁵.

Med fal 1989 kom hovedregelen om skadelidtes rett til direkte krav mot selskapet under skadevolders ansvarsforsikring i § 7-6. Bestemmelsen lyder som følger:

“§ 7-6 (skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring)

Dekker forsikringen sikredes erstatningsansvar, kan skadelidte kreve erstatning direkte fra selskapet. Selskapet og sikrede har plikt til på forespørsel å opplyse skadelidte om det foreligger ansvarsforsikring.

⁴ Selmer (1990) [b] s.465-466

⁵ Ot.prp.nr. 49 (1988-89) s. 79

Fremsettes krav om erstatning mot selskapet, skal dette varsle sikrede uten ugrunnet opphold og holde sikrede underrettet om den videre behandling av kravet. Selskapets innrømmelser overfor skadelidte binder ikke sikrede.

Blir selskapet saksøkt, kan det kreve at skadelidte saksøker sikrede i samme sak.

Selskapet kan gjøre gjeldende de innsigelser mot kravet som sikrede har i forhold til skadelidte. Selskapet kan også gjøre gjeldende sine innsigelser overfor sikrede, hvis ikke innsigelsene knytter seg til sikredes forhold etter at forsikringstilfellet er inntrådt.

Søksmål mot selskapet etter denne paragraf må anlegges i Norge, hvis ikke noe annet følger av Norges folkerettslige forpliktelser.

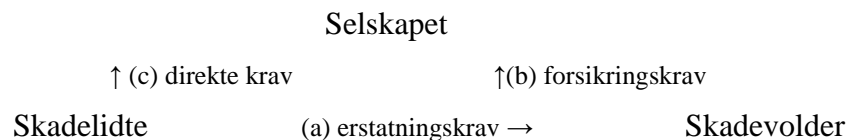
Bestemmelsene i denne paragrafen hindrer ikke at en næringsdrivende overfor sikrede frafaller sin rett til å kreve erstatning for skade i næring direkte fra selskapet. Slik avtale er likevel uten rettsvirkning ved sikredes insolvens.”

Formålet var å styrke skadelidtes stilling. Det direkte kravet skulle gi skadelidte praktiske og prosessuelle fordeler, og gjøre innkrevingen av erstatningen enklere. Skadelidte skulle raskere få klarhet i hvilke innsigelser han kunne bli møtt med. Han skulle ikke risikere at skadevolders manglende interesse eller vranghet skulle føre til at kravet mot selskapet kom i fare, og skadelidte ville ha den fordel at han kunne gå til sak bare mot den som i siste instans skulle bære tapet. I tillegg ville et direkte krav i en konkurssituasjon forhindre at skadelidte endte opp med et dividendekrav i et bo. Materielt innebar regelen om direkte krav små fordeler for skadelidte, ettersom selskapet kunne gjøre gjeldende både erstatningsrettslige og forsikringsrettslige innsigelser. Som et motstykke til skadelidtes fordeler, beskyttes selskap og sikrede ved: reglene om orientering til sikrede; ved regelen om at innrømmelse fra selskapet ikke binder sikrede (begge i § 7-6 annet ledd); ved regelen om at selskapet kan kreve at skadevolder blir siktet i samme sak i tredje ledd, og endelig i

femte ledd ved regelen om at skadelidte bare kan anlegge sak vedrørende direkte krav i Norge⁶.

Bestemmelsen er som nevnt preseptorisk, men kan fravikes “i den store næring” jf § 1-3 første og annet ledd. Loven gjelder likevel som deklarasjonsrett, slik at regelen om direkte krav gjelder dersom ikke selskapene tar eksplisitt forbehold om at reglene om direkte krav ikke skal gjelde.

§ 7-6 har til overskrift “skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring”. I ansvarsforsikring har man som kjent å gjøre med følgende trekantforhold, og tre typer krav - om man også regner med det underliggende forhold:

Man har et mulig erstatningskrav fra skadelidte mot skadevolder (a) etter alminnelige erstatningsrettslige regler, eller etter de særregler som eventuelt gjelder på det aktuelle området, for eksempel sjøloven. Deretter har man et forsikringskrav på bakgrunn av forsikringsavtalen - skadevolders eventuelle regresskrav mot selskapet - dersom han har utbetalt erstatningsbeløpet til skadelidte (b). Endelig har man skadelidtes eventuelle direkte krav mot selskapet, på bakgrunn av fal § 7-6, eventuelt 7-8 annet ledd (c). Det er dette direkte krav (c) § 7-6 handler om.

Bestemmelsens fjerde ledd tar for seg de innsigelser selskapet kan gjøre gjeldende mot skadelidtes direkte krav (c). Fjerde ledd er en lovfesting av de hovedprinsipper som også gjaldt etter fal 1930⁷. Hovedregelen er at selskapet, etter første punktum, kan gjøre gjeldende alle *erstatningsrettslige innsigelser* som skadevolder ville hatt mot skadelidte,

⁶ NOU 1987:24 s. 147, Ot.prp.nr. 49 (1988-89) s. 79 og Bull (1988) s. 74

⁷ NOU 1987:24 s. 149

ved et eventuelt krav fra skadelidte mot skadevolder (a). Innsigelsene kan være de alminnelige betingelser for erstatningsansvar som ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng, økonomisk tap og *foreldelse*⁸.

Dersom skadelidtes krav mot skadevolder er foreldet, vil skadelidtes direkte krav mot selskapet være tilsvarende foreldet. Man ser altså at foreldelse av det underliggende rettsforhold kan benyttes som innsigelse, uavhengig av foreldelse etter § 8-6 annet ledd.

Det fremgår i annet punktum at selskapet kan gjøre gjeldende mot skadelidtes direkte krav, dets egne *forsikringsrettslige innsigelser* overfor skadevolder. Altså de innsigelser som det ville hatt mot skadevolderen, dersom han hadde fremmet krav mot selskapet (b). Innsigelsene må imidlertid knytte seg til skadevolders forhold før forsikringstilfellet inntrådte. Selskapet kan for eksempel hevde at skadelidtes erstatningsbeløp overstiger polisens forsikringssum, det kan kreve fradrag i skadelidtes krav for skadevolders egenandel⁹, det kan hevde at det ikke foreligger forsikringsdekning, fordi skadevolder ikke har betalt premie, eller at ansvaret faller utenfor forsikringen¹⁰. Som nevnt, avskjæres imidlertid innsigelser knyttet til skadevolders forhold etter at forsikringstilfellet er inntrådt. Selskapet kan derfor ikke gjøre gjeldende at “sikrede ikke har oppfylt sine plikter etter forsikringsavtalen til å varsle selskapet om skadetilfellet, begrense skadens omfang eller gi fulle og riktige opplysninger i forbindelse med skadeoppgjøret”¹¹. Selskapet kan heller ikke gjøre gjeldende at sikrede har oversett fristene for å melde kravet, eller foreta rettslige skritt. Utvalget uttaler videre på s. 160 at “i forhold til foreldelsesregelen i utkastet § 8-7 vil det avgjørende være på hvilket tidspunkt *skadelidte* fikk kunnskap om omstendigheter som begrunner hans krav. Foreldelse på bakgrunn av sikredes forsømmelse kan følgelig ikke gjøres gjeldende overfor skadelidte, da det avgjørende for foreldelsesfristens utgangspunkt i forhold til skadelidte er skadelidtes kunnskap.

⁸ Selmer (1990) [a] s. 156, Bull (1988) s. 186

⁹ Ot.prp. nr. 49 (1988-89) s. 79

¹⁰ NOU 1987:24 s. 160

¹¹ Ibid. s. 150

I femte ledd fremgår det at skadelidtes rett til direkte krav er betinget av at saken blir anlagt i Norge, så lenge ikke annet følger av våre folkerettslige forpliktelser. Da forsikring - og særlig sjøforsikring - ofte har tilknytning til flere land, er det viktig for skadelidte å vite i hvilke tilfeller han har et direkte krav mot selskapet.

I følge lovens forarbeider¹², ble leddet innført for å unngå selskapenes frykt for å bli saksøkt i land med “en annen erstatningsrettslig tradisjon og et helt annet erstatningsnivå enn det vi er vant med hos oss”. At søksmål blir anlagt i Norge, er altså en betingelse fra den norske lovgiver som må oppfylles for at skadelidte skal få et direkte krav¹³. Forsøker skadelidte å anlegge søksmål etter fal § 7-6, for eksempel i USA, har ikke skadelidte denne utvidede rett til et direkte krav. Det fremgår videre at bestemmelsen ”pålegger i og for seg domstoler i andre land å nekte å motta saksanlegg fra skadelidte mot selskapet etter reglene i § 7-6¹⁴”. ”Om en slik regel vil bli respektert av domstoler i andre land, gjenstår å se¹⁵”. Dersom en utenlandsk domstol likevel skulle pådømme en slik sak, vil resultatet bli at dommen ikke kan tvangsinnføres i Norge¹⁶.

Med unntaket for våre ”folkerettslige forpliktelser”, tenkte utvalget særlig på Luganokonvensjonen som ikke den gang var i kraft. Det er den imidlertid i dag, og konvensjonen gjelder som norsk lov, jf Luganolovent § 1.

Som utvalget påpekte, gjør unntaket i femte ledd “det mulig å innpasse konvensjonens (mer vidtgående) regler om jurisdiksjon i saker om direkte krav mot forsikringsselskapet”. Konvensjonen har blant annet et ”Avsnitt 3. Om vernetting i forsikringssaker”. Av særlig

¹² NOU 1987:24 s. 149

¹³ Ibid. s. 160

¹⁴ Ibid. s. 161

¹⁵ Ibid. s. 149

¹⁶ Ibid. s. 161

interesse er artikkel 10 annet ledd, som angår verneting for skadelidtes direkte krav. I denne forbindelse viser jeg til Moss (2002) s. 461 flg. og Rt. 2002 s.180.

Endelig etter *sjette ledd* første punktum, kan en næringsdrivende skadelidt, dersom det oppstår et skadetilfelle, overfor skadevolder frafalle sin rett til å kreve erstatning for skade i næring direkte fra selskapet. Et slikt frafall er uten rettsvirkning dersom sikrede/skadevolder er insolvent, jf annet punktum¹⁷.

2.2.3 Forsikringsavtaleloven § 7-8

Som nevnt er § 7-6 deklarasjon i større næringsvirksomhet, herunder i sjøforsikring. Det er imidlertid ikke § 7-8. Den er preseptorisk og lyder som følger:

“§ 7-8 (skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring i tilknytning til større næringsvirksomhet mv)

Hvis forsikring som nevnt i § 1-3 annet ledd dekker sikredes erstatningsansvar, er selskapet ansvarlig overfor skadelidte for at erstatningen ikke blir utbetalt til sikrede før denne godtgjør at skadelidte har fått dekning for sitt krav. Sikredes krav mot selskapet kan ikke være gjenstand for rettsforfølgning til dekning av annet krav enn erstatningskravet.

Er sikrede insolvent, gjelder bestemmelsene i §§ 7-6 og 7-7, jf § 8-3 annet og tredje ledd.

Bestemmelsene i denne paragrafen kan ikke fravikes til skade for skadelidte.”

Bestemmelsen avløser som nevnt sammen med § 7-6 fal av 1930 §§ 95 og 96.

¹⁷ Ot.prp. Nr. 49 (1988-89) s. 79

Det fremgår av første ledd første punktum at dersom forsikring som nevnt i § 1-3 annet ledd dekker skadevolders erstatningsansvar, er selskapet ansvarlig overfor skadelidte for at erstatning ikke blir utbetalt til skadevolder før skadevolder har bevist at han har gjort opp med skadelidte. Skadelidte risikerer altså ikke at skadevolder beholder forsikringssummen. Det hevdes at selskapet kan bli erstatningsansvarlig overfor skadelidte etter alminnelige erstatningsrettslige regler, dersom selskapet utbetaler erstatning til skadevolder uten at skadelidte har fått oppgjør¹⁸.

Annet punktum, “Sikredes krav mot selskapet kan ikke være gjenstand for rettsforfølgning til dekning av annet krav enn erstatningskravet”, slår fast at skadevolders kreditorer ikke kan ta utlegg i kravet mot skadelidte.

§ 7-8 annet ledd gir skadelidte direkte krav mot selskapet dersom skadevolder er insolvent. Det er tilstrekkelig at skadelidte etter bevisbyrde- og bevisbedømmelsesprinsipper kan sannsynliggjøre skadevolders insolvens. Etter fal 1930 var vilkåret konkurs. Endringen er særlig viktig i sjørettsforhold, hvor man undertiden møter rederier som er registrert i land der muligheten for å åpne konkurs er begrenset. Via henvisningen til §§ 7-6 og 7-7 kommer også disse preseptorisk til anvendelse.

Av tredje ledd fremgår det at “bestemmelsene i denne paragrafen kan ikke fravikes til skade for skadelidte”. Dette gjør paragrafen til den eneste bestemmelsen som ikke selskapene i stor næringsforsikring kan ”komme unna med” uansett forbehold fra selskapenes side¹⁹. Dette stemmer med fal av 1930.

Man bør i relasjon til fal § 7-8 annet ledd, være oppmerksom på forsikringslovvalgsloven § 5: “Selv om fremmed lov legges til grunn, skal norske domstoler anvende ufravikelige regler i norsk lov når de er tvingende uansett hvilke lands lov som ellers anvendes.”

¹⁸ Engh (1997) s. 226.

¹⁹ Se Rt. 1954 s 1102, Wilhelmsen (1998) s. 74-79, Engh (1997) s. 225-227, Rt. 1999 s 7, Rt. 2002 s. 180 og Moss (2002) s. 461-474.

Eksempler på bestemmelser “som antakelig vil være” slike internasjonalt preseptoriske regler, er i følge departementet²⁰ ugyldighetsregelen i avtalelovens § 36. Videre, “Mye taler for at FAL § 7-8 er en internasjonalt preseptorisk bestemmelse”.

Parter som gyldig har vedtatt hvilke lands lov som skal regulere rettsforhold, kan altså risikere at norske domstoler tvinger igjennom norske bestemmelser, kanskje også skadelidtes rett til direkte krav mot skadevolder ved skadevolders insolvens, jf fal § 7-8²¹. En bør være oppmerksom på at det ikke er *sikkert* at fal § 7-8 annet ledd vil bli ansett som en internasjonal preseptorisk bestemmelse, jf utsagnet “mye taler for”.

Dersom kravet anses som erstatningsrettslig²², gjør jeg oppmerksom på spørsmålet om hvorvidt et lovvalg mellom skadevolder og selskapet overhodet kan ha innvirkning på skadelidtes direkte krav etter § 7-8 annet ledd.

2.2.4 Forsikringsavtaleloven § 8-6

2.2.4.1 Innledning

Mot skadelidtes rett til et direkte krav, kan selskapet i tillegg til foreldelse som erstatningsrettslig innsigelse, se pkt 2.2.2, gjøre gjeldende at det direkte kravet er foreldet etter den forsikringsrettslige foreldelsesbestemmelse i fal § 8-6. Det er naturligvis tilstrekkelig at foreldelse er inntruffet etter ett av grunnlagene. Paragrafen lyder:

²⁰ Ot.prp. Nr. 72 (1991/1992) s. 66

²¹ Moss (2002) s 469-470. Hun gir uttrykk for at første ledd, men ikke annet ledd, er internasjonalt preseptorisk.

²² Ibid. s. 470

“§ 8-6 (foreldelse)

Krav på erstatning foreldes etter tre år. Fristen begynner å løpe ved utløpet av det kalenderår da sikrede fikk nødvendig kunnskap om de forhold som begrunner kravet. Kravet foreldes likevel senest 10 år etter utløpet av det kalenderår da forsikringstilfellet inntraff. Har selskapet sendt sikrede slik melding som nevnt i § 8-5 annet ledd, inntretr foreldelse tidligst ved utløpet av den fastsatte fristen.

Ved ansvarsforsikring foreldes selskapets ansvar etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar, jf likevel tredje ledd.

Krav som er meldt til selskapet før foreldelsesfristen er utløpt, foreldes tidligst seks måneder etter at sikrede eller skadelidte (jf §§ 7-6 og 7-7), har fått særskilt skriftlig melding om at foreldelse vil bli påberopt. Meldingen må angi hvordan foreldelse avbrytes. Foreldelsesfristen forlenges ikke etter bestemmelsen her dersom det er gått mer enn 10 år fra kravet mot selskapet. Medfører første punktum ved ansvarsforsikring at skadelidtes krav mot sikrede foreldes før kravet mot selskapet, består likevel selskapets ansvar overfor skadelidte.

For øvrig gjelder reglene i foreldelsesloven 18. mai 1979 nr.18. Fristen i første ledd tredje punktum kan likevel ikke forlenges etter lovens § 10.”

Bestemmelsen avløser fal av 1930 § 29. Hovedregelen i § 29 var som den er i dag. Imidlertid var fal 1930 ikke preseptorisk²³.

Utvalgets forslag²⁴ gikk ut på å bevare det vesentlige innholdet i gjeldende rett. Utvalget forutsatte at foreldelsesreglene i fal bare skulle gjelde i forholdet mellom sikrede/medsikrede og selskapet. Utvalget forutsatte videre at krav mot selskapet fra andre

²³ NOU 1987:24 s. 167

²⁴ Ibid. s. 176-177

enn de sikrede, som for eksempel foreldelse av skadelidtes krav mot selskapet under en ansvarsforsikring, “bør reguleres av foreldelsesloven”.

Utvalget fikk ikke gjennomslag for hele sitt forslag. Justisdepartementet var enig i en videreføring av fal § 29. Imidlertid kom Justisdepartementet til at “Paragrafen regulerer foreldelse av forsikringskrav, og avløser gjeldende lov § 29. Departementets forslag er *stort sett* i samsvar med utvalgskastet § 8-6... Departementet har som nytt *annet ledd* føyd til en særbestemmelse om foreldelse i ansvarsforsikring som må ses i sammenheng med det direkte krav mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap skadelidte har etter § 7-6. Bestemmelsen avskjærer muligheten for at skadelidte, som gjør direkte krav gjeldene mot skadevolders ansvarsforsikringsselskap, på et tidspunkt hvor erstatningskravet mot skadevolder fortsatt består, blir møtt med den innsigelse at selskapets ansvar er foreldet²⁵”.

2.2.4.2 Hvilke krav som foreldes etter § 8-6 første og annet ledd

Spørsmålet i dette avsnitt er om § 8-6 annet ledd gjelder for *alle* krav mot selskapet under en ansvarsforsikring, både fra skadevolder og skadelidte, og både i tvungen og frivillig ansvarsforsikring. Videre, om annet ledd bare gjelder i de tilfeller skadelidte har direkte krav mot selskapet etter § 7-6, og ikke for skadelidtes direkte krav via § 7-8 ved skadevolders insolvens. Formålet med annet ledd i forarbeidene kan nemlig tyde på det.

Vi starter med *første ledd*. Sett i sammenheng med ordlyden “ved ansvarsforsikring” i *annet ledd*, gjelder første ledd foreldelse av *andre krav* enn erstatningskrav under en ansvarsforsikring²⁶.

Lovens del A, herunder § 8-6, gjelder for skadeforsikring, jf § 1-1 første ledd. I skadeforsikring skiller man mellom tingsskade-, formuesskade- og ansvarsforsikring. Det betyr at § 8-6 første ledd gjelder foreldelse av krav under tingsskade- og

²⁵ Ot.prp.nr.49 (1988-1989) s. 97

²⁶ Wilhelmsen (1998) s. 31

formuesskadeforsikring. Fal § 8-6 *annet ledd* gjelder nemlig etter ordlyden bare for ansvarsforsikring.

Som nevnt var det utvalgets mening at skadevolders krav - både i og utenfor ansvarsforsikring - skulle reguleres av fal § 8-6 første ledd. Videre mente utvalget at skadelidtes direkte krav, både i tvungen og frivillig ansvarsforsikring, skulle foreldes etter foreldelsesloven. Imidlertid har NOU 1987:24 her liten vekt, idet annet ledd først kom senere.

Departementet innførte som nevnt annet ledd om foreldelse i ansvarsforsikring. Hensikten var særlig at skadelidte med direkte krav etter § 7-6, ikke skulle møte den innsigelse at det direkte kravet var foreldet, mens det underliggende erstatningskrav mot skadevolder fortsatt var i behold.

Det er etter departementets uttalelse klart at dersom skadelidte får et direkte krav etter § 7-6, så skal kravet foreldes etter § 8-6 annet ledd. Se også Rt. 1999 s. 7 hvor retten uttaler at “Lovens § 7-6 gir skadelidte et eget krav mot selskapet. Spørsmål om foreldelse av dette kravet reguleres av § 8-6 annet ledd”.

Departementets annet ledd skiller seg reelt sett ikke fra utvalgets syn på skadelidtes krav, i og med at departementet også uttaler at de med “de samme regler” først og fremst sikter til foreldelsesloven § 9.

Det er imidlertid ikke like klart om skadelidtes krav mot selskapet ved skadevolders insolvens etter § 7-8 annet ledd, *også* skal foreldes etter § 8-6 annet ledd. Ordlyden i annet ledd “ved ansvarsforsikring” er flertydig. Det samme gjelder for skadelidtes direkte krav via § 7-7 ved tvungen ansvarsforsikring.

Det fremgår både av §§ 7-7 første ledd og 7-8 annet ledd at dersom vilkårene ellers er oppfylt, gjelder bestemmelsen i § 7-6. Det er i og med henvisningen til at § 7-6 *gjelder* - at

skadelidte får et direkte krav mot selskapet. Det virker som den beste løsning i forhold til formålet om å beskytte skadelidte med direkte krav etter § 7-6, at skadelidtes direkte krav via §§ 7-7 første ledd og 7-8 annet ledd også beskyttes av de samme foreldelsesregler som gjelder for skadelidtes direkte krav etter § 7-6.

Hvorvidt *skadevolders* krav mot selskapet under en ansvarsforsikring foreldes etter § 8-6 annet ledd, er enda mindre klart. Utvalgets mening var opprinnelig at skadevolders krav skulle foreldes etter første ledd, på samme måte som andre krav mellom skadevolder og selskapet. Departementet ser imidlertid ut til å først og fremst ha hatt skadelidtes krav i tankene. Man kan imidlertid spørre om ikke skadevolder fortjener den samme beskyttelse som skadelidte, slik at skadevolder ikke av selskapet blir møtt med den innsigelse at selskapets forsikringsansvar er foreldet, mens skadelidtes erstatningskrav mot skadevolder består. Skadevolder har jo tross alt betalt premie til selskapet for å slippe å dekke sitt eventuelle ansvar overfor skadelidte. Da det for min oppgave ikke er nødvendig å ta stilling til hvorvidt skadevolders krav skal foreldes etter § 8-6 første eller annet ledd, går jeg ikke nærmere inn på spørsmålet i forhold til *formål og forarbeider*.

At all ansvarsforsikring, både hva gjelder skadelidte og skadevolder, skal foreldes etter annet ledd, støttes også av *ansvarsforsikringens natur* sammenholdt med *lovteksten*. Ansvarsforsikring er som nevnt en forsikring som tegnes av den som risikerer å bli erstatningsansvarlig for andres tap eller skade, slik at selskapet må dekke det erstatningsansvar skadevolderne kan pådra seg. I ansvarsforsikring i seg selv, ligger det ikke nødvendigvis et direkte krav for skadelidte mot selskapet. Tradisjonelt ligger det i ansvarsforsikring kun at selskapet i siste instans skal dekke skadelidtes påførte tap. Når annet ledd derfor taler om at “ved ansvarsforsikring foreldes selskapets ansvar”, betyr det etter en naturlig språklig forståelse, at selskapets ansvar i ansvarsforsikring foreldes slik, når et krav rettes mot selskapet. Dette er uavhengig av grunnlaget for kravet, og om det er skadelidte som fremmer et direkte krav, eller om det er skadevolder som fremmer sitt forsikringskrav.

Det kan derfor tyde på at både ved krav i ansvarsforsikring fra skadevolder mot selskapet (b), og ved skadelidtes direkte krav mot selskapet etter fal §§ 7-6, 7-7 eller 7-8 annet ledd (c), så foreldes selskapets ansvar etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar overfor skadelidte - etter reglene for det erstatningskrav skadelidte ville hatt mot skadevolder, erstatningskrav (a).

Denne forståelsen støttes også av ordlyden i § 7-6. Dersom forsikringen dekker “sikredes erstatningsansvar, *kan* skadelidte kreve erstatning direkte fra selskapet“. Skadelidte *må* ikke benytte seg av muligheten til direkte krav. Forarbeidene²⁷ presiserer at skadelidte har fått en rett, og ikke en plikt. Han har altså i ansvarsforsikring tre *valg*:

- (1) Velger skadelidte *kun å reise direkte krav mot selskapet*, holdes skadevolder utenfor oppgjøret. Selskapet kan dog kreve at skadevolder også saksøkes. At selskapets ansvar i forhold til skadelidtes direkte krav ved ansvarsforsikring skal foreldes etter § 8-6 annet ledd, er som nevnt sikker rett. Her blir det ikke snakk om foreldelse av noe etterfølgende krav fra skadevolder mot selskapet, selskapet gjør opp direkte med skadelidte.
- (2) Velger skadelidte *kun å reise erstatningskrav mot skadevolder* (uten å benytte sin mulighet til direkte krav) slik at skadevolder selv må gå på selskapet, er det klart at de alminnelige erstatningsrettslige regler gjelder for erstatningskravet. Spørsmålet i forhold til ansvarsforsikring, blir her hvilke foreldelsesregler som gjelder for det etterfølgende kravet under ansvarsforsikringen mellom skadevolder og selskapet. Når skadelidte her velger bort den mulighet han etter loven har til å reise direkte krav under ansvarsforsikringen, ser man tydelig at man likevel har å gjøre med ansvarsforsikring. Og etter ordlyden i § 8-6 annet ledd gjelder den foreldelse av selskapets ansvar ved *ansvarsforsikring*.

²⁷ NOU 1987:24 s. 158

- (3) Velger skadelidte å reise både erstatningskrav mot skadevolder og direkte krav mot selskapet, foreldes både det direkte kravet og erstatningskravet etter samme regler - de regler som gjelder for det underliggende erstatningskravet. For det direkte kravet fremgår dette av fal § 8-6 annet ledd, og for erstatningskravet fremgår det av de alminnelige erstatningsrettslige regler. Her blir det heller ikke tale om krav fra skadevolder mot selskapet.

Dersom lovgiver hadde ment at § 8-6 annet ledd kun gjaldt for skadelidtes direkte krav mot selskapet under en ansvarsforsikring, burde lovgiver ha uttrykt seg annerledes. At type ansvarsforsikringskrav ikke er spesifisert, taler for at det gjelder alle krav, både fra skadelidte mot selskapet og fra skadevolder mot selskapet, og både krav under en frivillig og en tvungen ansvarsforsikring.

I Wilhelmsen (1998) s. 61, anfører hun også at om man tok forarbeidene på ordet, slik at § 8-6 annet ledd kun gjelder for skadelidtes direkte krav etter § 7-6, så ville man få problemer med hensyn til hvilke regelsett som skal følges ved skadevolders insolvens. Da foreldelse av skadevolders krav mot selskapet som nevnt faller utenfor rammen for denne oppgave, går jeg ikke nærmere inn på anførselen.

Endelig kan det nevnes at det gir god *sammenheng i loven* dersom all ansvarsforsikring foreldes etter reglene som gjelder for det underliggende kravet. I ansvarsforsikring har vi som kjent å gjøre med 3 parter, og 3 mulige krav. Dersom annet ledd gjelder for *all ansvarsforsikring*, ser man således at krav (a), (b) og (c) alle foreldes etter det samme regelsett - det sett som gjelder for det underliggende erstatningskravet.

Det vises for øvrig til drøftelsen i pkt 2.4.6 hvor det fremgår at anvendelse av fal § 8-6 annet ledd ved foreldelse av skadelidtes direkte krav *etter § 7-8 annet ledd* i sjøforsikring, kan føre til et uheldig resultat for skadelidte.

Sammenfatning:

Lovens ordlyd etter en naturlig språklig forståelse taler for at all ansvarsforsikring foreldes etter § 8-6 annet ledd. Uttalelsene i forarbeidene om formålet med annet ledd, taler for at i hvert fall alle krav skadelidte får gjennom § 7-6 skal foreldes etter § 8-6. Da problemstillingen om det også gjelder skadelidtes krav etter §§ 7-7 og 7-8 ikke er nevnt, tyder det på at også dette kravet skal foreldes etter annet ledd. Når ordlyden “ved ansvarsforsikring” i annet ledd endelig sammenholdes med ansvarsforsikringens natur - at vi har å gjøre med ansvarsforsikring uansett om skadelidte har direkte krav på den ene eller den annen måte - taler også dette for at regelen gjelder i alle tilfeller hvor skadevolder har tegnet en ansvarsforsikring til fordel for skadelidte. Derimot kan reelle hensyn tale mot at krav etter fal § 7-8 annet ledd, foreldes etter annet ledd i de tilfeller foreldelsesfristen knytter seg til objektive frister, se om dette pkt 2.4.6. Hvorvidt foreldelse av skadevolders krav mot selskapet skal vurderes etter § 8-6 annet ledd er uklart, dog taler lovens ordlyd for denne løsning.

Før jeg ser på hva som ligger i § 8-6 annet ledd og “de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar”, finner jeg det hensiktsmessig å se på § 8-6 tredje og fjerde ledd.

2.2.4.3 Tredje ledd

Dette leddet ble innført ved lov om endringer i forsikringslovgivningen, aksjelovgivningen og enkelte andre lover av 26. juni 1998 nr. 46, for å ”sikre at sikrede gjøres kjent med at kravet kan bli foreldet, slik at han eller hun gis muligheter til å avbryte foreldelsen”. Det var ikke et siktemål å forlenge fristen. Foreldelse kan virke som en felle for en som har meldt kravet og ikke er klar over at han i tillegg formelt må avbryte fristen. Dersom kravet er meldt i tråd med § 8-5, må selskapet sende et eget skriftlig varsel til skadevolder eller skadelidte som kun omhandler foreldelse, herunder at foreldelse vil bli påberopt og hvordan fristen kan avbrytes.

Etter fremkomsten for denne meldingen fra selskapet, kan kravet mot selskapet tidligst foreldes etter 6 mnd. Tredje ledd *kan* således føre til at foreldelsesfristen blir forlenget.

Det faktum at krav ved ansvarsforsikring skal foreldes etter § 8-6 annet ledd og derved etter de underliggende regler, kan føre til at ”kravet mot sikrede kan bli foreldet før kravet mot selskapet, og dersom kravet mot sikrede er foreldet, kan dette ha som konsekvens at også selskapets ansvar faller bort. Departementet ønsket derfor å presisere at ”dersom regelen om meldeplikt for påberopelse av foreldelse innebærer at det underliggende krav foreldes før kravet mot selskapet, medfører ikke foreldelsen av det underliggende krav at kravet mot selskapet faller bort²⁸”.

2.2.4.4 Fjerde ledd

Første punktum - “for øvrig gjelder reglene i foreldelsesloven”

At foreldelsesloven for øvrig gjelder, betyr at foreldelsesloven skal supplere bestemmelsen. Reglene om hvordan fristen avbrytes finnes således i foreldelsesloven²⁹. Det samme gjelder også for fristforlengelse. Dette følger også av fl § 30. Dersom fal ikke løser spørsmålet, kommer altså foreldelsesloven til anvendelse.

Annet punktum - ”Fristen etter første ledd tredje punktum kan likevel ikke forlenges”

Den fristen det her i § 8-6 fjerde ledd annet punktum tales om, er den absolutte foreldelsesfrist for regulær forsikringsutbetaling som er basert på objektive kriterier. Dette betyr altså bare at *10-årsfristen* i § 8-6 første ledd tredje punktum ikke kan forlenges etter fl § 10. Bestemmelsen tar ikke for seg forlengelse av 3-årsfristen i første ledd første punktum, eller foreldelsesfristen for det underliggende krav i annet ledd. Kommer fl § 9 til anvendelse, se pkt 2.3.3.8 s. 45 og kommer sjøl § 501 til anvendelse, se pkt 2.4.6. s. 59.

²⁸ Ot.prp. Nr. 44 (1997-1998) s. 11-12.

²⁹ NOU 1987:24 s. 179

2.2.4.5 "De samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar" § 8-6 annet ledd

I Ot.prp. Nr 44 (1997-1998) s. 12 uttales det betegnende at "det følger av forsikringsavtaleloven § 8-6 annet ledd at krav mot selskapet etter en ansvarsforsikring foreldes etter de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar (det underliggende kravet)". Det betyr ikke at erstatningskravet og det direkte kravet skal foreldes på samme tidspunkt, men at det samme regelsett skal vurdere foreldelse av begge de separate krav³⁰.

Som nevnt i pkt 1.1 fremgikk det av forarbeidene at "de samme regler" først og fremst sikter til reglene om foreldelse av skadeerstatningskrav i foreldelsesloven § 9, men også til andre særlige bestemmelser om foreldelse i spesiallovgivningen. Departementet uttalte videre at "henvisningen til foreldelsesreglene som gjelder for erstatningskravet, gjelder de lovbestemte foreldelsesfristene", i motsetning til de forlengede frister som skadelidte og skadevolder kan ha avtalt, eller de forkortede frister skadevolder og selskapet kan ha avtalt for eksempel i forsikringsavtalen³¹. Se også lagmannsrettens uttalelse i LB-1997-1018.

I pkt 2.3 ser jeg derfor på foreldelse av skadelidtes direkte krav etter det regelsett lovgiver først og fremst hadde i tankene - foreldelsesloven § 9 første ledd. Dessuten kommer bestemmelsen til anvendelse på alle skadeerstatningskrav det ikke foreligger noen spesialregulering for, og endelig blir foreldelsesloven vurdert i tilfeller hvor det i utgangspunktet er andre regler som skal komme til anvendelse, se pkt 1.5. Deretter vil jeg se på foreldelsesreglene i sjøloven i pkt 2.4. Jeg vil under begge regelsett ta for meg de 3 hovedspørsmål: fristens lengde, fristens utgangspunkt og hvordan fristen kan avbrytes.

³⁰ Røed (2004) s 705

³¹ Ot.prp. nr. 49 (1988-89) s 97

2.3 Foreldelse etter foreldelsesloven

2.3.1 Innledning

Fl § 9 nr. 1: “Krav på skadeserstatning foreldes 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige”.

2.3.2 Fristens lengde

Foreldelsesfristens lengde er 3 år.

2.3.3 Fristens utgangspunkt

2.3.3.1 Innledning

Fristen løper fra “den dag skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige”.

Hva som ligger i kunnskap om skaden byr ikke på særlige problemer *i forhold til ansvarsforsikringen*, se Røed (2004) s. 245-254. Det samme gjelder hva som ligger i ”nødvendig” kunnskap, se Rt. 2001 s. 1702.

Uttrykket nødvendig kunnskap om ”den ansvarlige” byr imidlertid på tvil, *spesielt i ansvarsforsikring*.

Det er sikker rett at kunnskap om den ”fysisk” ansvarlige skadevolder er omfattet. Det springende punkt er imidlertid om ”den ansvarlige” *også* omfatter kunnskap om forsikringsselskapet.

Tolkningen er viktig for alle ”normalsituasjoner” i ansvarsforsikring, altså hvor skadelidte har et direkte krav etter fal 7-6. Tolkningen er imidlertid *særdeles viktig* i det vi kan kalle

”insolvenssituasjonen”, hvor skadelidte kun får et direkte krav i de tilfeller skadevolder er insolvent. Dersom skadelidtes subjektive kunnskap også omfatter kunnskap om forsikringsselskapet, betyr det nemlig at foreldelsesfristen kan bli *betydelig* utsatt.

La meg illustrere med et eksempel: Skadelidte har i utgangspunktet *ikke* et direkte krav mot selskapet. Skadelidte er således henvist til å fremme sitt krav mot skadevolder. Skadevolder nekter ansvar, og skadelidte saksøker skadevolderen. Saken kommer opp for retten, la oss si 4 år etter skadetidspunktet. Skadelidte sannsynliggjør deretter at skadevolder er insolvent, og får i og med insolvensen et direkte krav mot selskapet etter fal § 7-8 annet ledd. Dersom fristen skulle løpe fra skadelidtes kunnskap om *skadevolder*, ville det direkte kravet som skadelidte nettopp fikk – for lengst vært foreldet³².

Dersom fristen imidlertid løper fra skadelidtes kunnskap om forsikringsselskapet, ville fristen begynne å løpe først ”nå”, i og med insolvensen, 4 år etter skadetidspunktet. Vi ser her hvordan foreldelsestidspunktet kan bli *betydelig utsatt*.

Tolkningen vil avgjøre spørsmålet om fristens utgangspunkt, både i de tilfeller fl § 9 er utpekt for å avgjøre foreldelse av selskapets ansvar ved ansvarsforsikring etter foreldelsesbestemmelsen i fal § 8-6 annet ledd, og i de tilfeller fl § 9 er utpekt for å avgjøre foreldelse av kravet mellom skadevolder og skadelidte som erstatningsrettslig innsigelse etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum. Det er tilstrekkelig at foreldelse er inntrådt etter et av grunnlagene.

Ovennevnte problemstilling er den det hersker mest tvil om i forhold til foreldelse av direkte krav i ansvarsforsikring, og også den problemstilling hvor de ulike løsninger står lengst fra hverandre. Jeg har derfor viet den atskillig plass.

³² Forutsatt at skadelidte har nødvendig kunnskap om skadevolderen.

Som nevnt oppstår problemet i og med at lovens ordlyd ikke gir oss klart svar. Man er således av norske rettskildeprinsipper henvist til å benytte andre relevante rettskildefaktorer som veiledning.

Jeg starter således med å se på den bestemmelsen § 9 avløste. Det var § 28 i strlikrl. Bestemmelsen hadde omtrent samme vilkår som fl § 9, og tolkninger av den gamle bestemmelsen kan derfor få betydning for tolkningen av den nye. I tillegg foreligger det praksis fra Høyesterett vedrørende strlikrl § 28 - i motsetning til fl § 9.

2.3.3.2 Strlikrl § 28

Alle skadeerstatningskrav *med grunnlag i delikt*, ble som hovedregel foreldet etter strlikrl § 28³³. Dette skyldtes at foreldelsesloven 1896 ikke hadde noen bestemmelse om foreldelse av erstatningskrav. I tillegg ble enkelte skadeerstatningskrav med grunnlag i kontrakt foreldet etter strlikrl. § 28.

Paragrafens første ledd lød som følger:

“Adgangen til at indtale skadeerstatningskrav forældes i 3 aar, men i fall kravet utspringer av en straffbar handling, i ti aar, fra den dag den skadelidende er blitt vidende om skaden og om den for samme ansvarlige”.

Foreldelsesloven av 1896 og strlikrl § 28 ble avløst av foreldelsesloven av 1979. Fl § 9 avløste strlikrl § 28.

³³ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 26

2.3.3.3 FI § 9

Den avløsende § 9 gjelder også alle krav *med grunnlag i delikt*³⁴. I tillegg gjelder den ansvar for personskade som har grunnlag i kontrakt.

Videre på nevnte preposisjon s. 61: “fristen løper fra den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg kunnskap om skaden og den ansvarlige. Bestemmelsen har et slakkere kunnskapskrav enn strl ikrl § 28, men må for øvrig tolkes på samme måte”.

For å vurdere om de to bestemmelser kan tolkes på samme måte i forhold til hvem som er “den ansvarlige”, må man således se på hva som ble forandret i og med fl § 9.

“Slakkere kunnskapskrav” ble under høringsbehandlingen definert av Regjeringsadvokaten, en uttalelse som justisdepartementet sluttet seg til. Bestemmelsen (fl § 9) “svarer i hovedtrekk til den någjeldende regel i straffelovens ikrafttredelseslov §28... Utkastets regel skiller seg imidlertid fra straffelovens ikrafttredelseslov § 28 på enkelte vesentlige punkter. For det første vil foreldelse etter utkastet begynne å løpe allerede fra det tidspunkt da skadelidte *burde* ha skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige, selv om han faktisk ikke har skaffet seg slik kunnskap. For det annet foreslås det lengstefrister på henholdsvis 10 år fra skadens inntreden og 20 år fra den skadegjørende handling“, jf preposisjonen side 29.

Uttrykket “slakkere kunnskapskrav” er relatert til endringen “burde skaffet seg” og lengstefristene, og ikke til uttrykket “den ansvarlige”. For øvrig skal altså fl § 9 tolkes på samme måte som strlikrl § 28. Høyesteretts praksis vedrørende strlikrl § 28, som ikke vedrører endringene, kan således benyttes som veiledning til tolkningen av begrepet “den ansvarlige” i fl § 9.

³⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s. 61

2.3.3.4 Rettspraksis - strlikrl § 28

De følgende dommer gjelder tvungen trafikksikring etter motorvognloven, i motsetning til denne avhandlings tema som er frivillig ansvarsforsikring. Det foreligger så vidt vites ingen avgjørelser fra Høyesterett som omhandler strlikr § 28 og frivillig ansvarsforsikring.

I Rt. 1959 s. 525, var spørsmålet om en part hadde kunnskap om “den for samme ansvarlige” i strlikrl § 28. Høyesterett uttaler at de “ikke kan sies å ha vært vitende om den “ansvarlige” når de ikke hadde kjennskap til den positive ordning som loven her instituerte i 1935³⁵. Slik som fristbestemmelsen i ikrafttredelsesloven § 28 er formet, kan det ikke være tilstrekkelig for at fristen skal begynne at de hadde kjennskap til de faktiske omstendigheter som var avgjørende for adgangen til å reise krav mot felleskontoret. Når de ikke kjente lovens ordning, var de likevel avskåret fra å gjøre kravet gjeldende... Jeg vil tilføye at Olav Berge selv og moren ikke kan bebreides for at de ikke kjente den ordning som loven har etablert, og at de ikke foretok nærmere undersøkelser“.

I Rt. 1975 s. 82 uttalte Høyesterett at vergene “allerede dagen etter ulykken i 1958 fikk kjennskap til hvem som etter motorvognloven var den ansvarlige, og at de når som helst kunne innhente de nødvendige opplysninger om forsikringsselskapet. Spørsmålet blir således om de forut for den 6. mai 1966 var blitt vitende om skaden... Etter min oppfatning hadde vergene i disse opplysninger ikke grunnlag for å bedømme om det forelå den tilstrekkelige sannsynlighet for at søksmål fra deres side mot skadevolderen eller hans forsikringsselskap kunne føres frem til et positivt resultat.”

Det fremgår av disse dommene at “den ansvarlige” forutsettes også å omfatte “forsikringsselskapet”. Se også Rt. 1953 s. 478, Rt. 1956 s. 365 og Wilhelmsens (1998) s. 63.

³⁵ Felleskontoret kunne på den tiden gjøres ansvarlig og saksøkes for skader som skyldtes ukjente motorvogner, en ordning som loven instituerte i 1935.

Det bemerkes at de omtalte trafikforsikringsdommer handler om foreldelse i den tidligere nevnte ”normalsituasjonen³⁶”, slik at det her overhodet ikke tales om tilfeller hvor skadevolder er insolvent. Rettspraksis vedrørende skadelidtes direkte krav i en ”insolvenssituasjon”, foreligger så vidt jeg vet heller ikke i relasjon til strlikrl § 28.

2.3.3.5 Rettspraksis – fl § 9

Det foreligger heller ikke, så vidt jeg vet, praksis fra Høyesterett vedrørende begrepet “den ansvarlige” i fl § 9, verken i en ”normalsituasjon” eller i en ”insolvenssituasjon³⁷”. Imidlertid foreligger det en lagmannsrettsdom vedrørende tvungen bilansvarsforsikring etter bilansvarsloven. Det er heller ikke her tale om at skadevolder er insolvent.

I LA-2005-4286 uttaler lagmannsretten at :“Det er på det rene at det er If Skadeforsikring NUF som er ansvarlig etter ansvarsforsikringen for den bilen som forårsaket påkjørselen. Lagmannsretten legger etter bevisførselen til grunn at A fikk kunnskap om den ansvarlige skadevolder - i form av bilens sjåfør - samme dag påkjørselen fant sted. Ut fra denne kunnskapen ville det være en enkel sak å bringe på det rene hvor bilen var ansvarsforsikret. Det legges derfor til grunn at A allerede fra dette tidspunkt fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om den ansvarlige”.

Det fremgår av ovennevnte dom, at lagmannsretten anser både skadevolder og ansvarsselskapet som den ansvarlige i relasjon til fl § 9.

For annen underrettspraksis vedrørende tolkningen av “den ansvarlige”, se s. 34.

³⁶ Se pkt 2.3.3.1

³⁷ Se pkt 2.3.3.1

I LH-2006-36591 uttrykker lagmannsretten at det kreves kunnskap “både om å ha blitt påført en skade og om hvem som var ansvarlig, det vil si *hadde skylden* for at skade var påført”. Denne dommer trekker i motsatt retning, idet den snakker om hvem som hadde skylden, og det er vanskelig å si at et forsikringsselskapet har skyld.

2.3.3.6 Rettspraksis – fl § 10

I følge LB-2001-696, er “kunnskapskravet etter foreldelsesloven § 10 nr. 1 i all hovedsak det samme som etter § 9”. Denne likheten kan føre til at rettspraksis vedrørende fl § 10 kan få betydning for tolkningen av fl § 9, selv om verken Høyesterett eller forarbeidene har uttalt seg om det. Man skal likevel merke seg at underrettsdommer ikke har samme autoritet som Høyesterettsdommer, og at Høyesterett ikke føler seg bundet av underrettspraksis.

Da det så vidt jeg vet, ikke foreligger rettspraksis fra Høyesterett som viser *hva mer* enn skadevolder som ligger i “nødvendig kunnskap om ... skyldneren” i fl § 10, nøyer jeg meg med å gjøre oppmerksom på forholdet. Se for øvrig nærmere om fl § 10 på s. 45 flg.

2.3.3.7 Rettspraksis – yforsl § 15

Høyesterett sammenligner i Rt. 2000 s. 1338 fl § 9 og yforsl § 15. Høyesterett uttaler at “Selv om ordlyden i § 15 er en noe annen enn i foreldelsesloven § 9 nr. 1 legger jeg til grunn at det også etter § 15 er et vilkår at skadelidte hadde eller burde skaffet seg kunnskap om hvilket forsikringsselskap erstatningskravet kunne rettes mot”.

Her må man merke seg ordet “også”. “Også” i yforsl - som i fl § 9 nr 1 - er det et vilkår at skadelidte hadde kunnskap om hvilket forsikringsselskap erstatningskravet kunne rettes mot.

Selv om Høyesterett bare foretar tolkningen i et obiter dictum, er dette i alle fall et argument med en viss tyngde som taler for at “den ansvarlige” også omfatter selskapet, da det kommer fra Høyesterett. Etter norske rettskildeprinsipper er det “ingen andre rettskildefaktorer som har så stor vekt som en høyesterettsdom når den direkte avgjør et tolkningsspørsmål. Selv om man syns at både ordlyd, forarbeider og formålsbetraktninger peker i en annen retning, må man normalt rette seg etter det Høyesterett har sagt om lovens forståelse³⁸”. Selv om dette som nevnt først og fremst gjelder der Høyesterett direkte avgjør et tolkningsspørsmål, er det klart at utsagnet vil ha tyngde som et argument. Høyesterett uttaler her klart og tydelig at det etter fl § 9 nr 1, er et vilkår for at foreldelsesfristen skal begynne, at skadelidte hadde eller burde skaffet seg kunnskap om hvilket forsikringsselskap erstatningskravet kunne rettes mot, se også pkt 2.3.3.8.

2.3.3.8 Reelle hensyn

Til tross for at foreldelseslovens forarbeider gir uttrykk for at strlikrl § 28 og fl § 9 skal tolkes på samme måte hva gjelder “den ansvarlige”, er det som nevnt anført en rekke hensyn *mot* en slik tolkning. Jeg skal nå drøfte disse, og i tillegg fremføre enkelte hensyn som taler *for*.

Den naturlige språklige forståelse

Det er naturlig å ta utgangspunkt i det som står i selve lovteksten, og det som en naturlig språklig forståelse tilsier.

I et vanlig to parts forhold, mellom for eksempel skadevolder og skadelidte, er det nok naturlig å anse skadevolderen som “den ansvarlige”³⁹.

³⁸ Eckhoff (2001) s. 161

³⁹ Wilhelmsen (1998) s. 62

I forhold med flere parter, som for eksempel i et ansvarsforsikringsforhold, er det kanskje like naturlig å anse den som til syvende og sist må bære byrden, selskapet, som “den ansvarlige”.

For å illustrere, viser jeg til LG-2006-120604. Saken gjaldt A som hadde blitt mobbet av medelever på barne- og ungdomsskolen, og som følge av dette var påført skade. Det skulle vurderes om kravet var foreldet etter fl § 9, og følgelig når A fikk nødvendig kunnskap om den ansvarlige. Etter en naturlig språklig forståelse er “den ansvarlige” for mobbingen - mobberne. Det kan kanskje også bety de voksne lærere og rektorer, som ikke grep inn i større grad. I saken ble verken kunnskap om mobberne, eller de ansatte ved skolen, ansett for å kunne starte foreldelsesfristen. Fristen kunne først begynne å løpe etter at noen på As vegne tok kontakt med kommunen, ettersom det er kommunen som er ansvarlig for de ansattes unnlatelser, og den som søksmål må reises mot. For lignende synspunkter se LH-2005-9922.

I relasjon til fl § 9 er det altså ikke alltid avgjørende hvem som er skadevolder i seg selv, men hvem som i siste instans er ansvarlig, og krav/søksmål kan rettes mot.

Dommen illustrerer hvor langt fra den naturlige språklige forståelse et uttrykk kan tolkes, og minner om at lovens flertydighet og vaghet, ofte er en nødvendighet for at samme bestemmelse skal kunne anvendes på svært mange og ulike områder.

Forholdet mellom ansvarsforsikringen og erstatningsansvaret

Det argumenteres også med at forholdet mellom ansvarsforsikringsansvaret og erstatningsansvaret, tilsier at ansvarsforsikringsselskapet ikke regnes som “den ansvarlige” i fl § 9. Utsagnet er logisk. Selskapet dekker “den ansvarlige”s ansvar. Selskapet er ikke “den ansvarlige” for skaden⁴⁰.

⁴⁰ Wilhelmsen (1998) s. 63

Går man tilbake til yrkesskadeforsikringen, og for øvrig også trafikksikringen, er forholdet også der at vi har å gjøre med et forsikringsselskap som dekker den ansvarliges ansvar, og det er heller ikke *der* selskapet som er fysisk ansvarlig for skaden.

Likevel har Høyesterett fastslått, man kan si på tross av forholdet mellom ansvarsforsikringsansvar og erstatningsansvar, at “nødvendig kunnskap om det forhold som begrunner kravet” i yforsl § 15 skal bedømmes som fl § 9, slik at det også i yrkesskadeforsikring er avgjørende at skadelidte hadde eller burde skaffet seg kunnskap om forsikringsselskapet. Det samme gjelder for de tidligere nevnte trafikksikringssakene.

Forholdet mellom frivillig og tvungen ansvarsforsikring

Et argument mot å benytte ovennevnte rettspraksis vedrørende strlikrl § 28 til tolkningen av fl § 9, er at man ikke kan likestille situasjoner med frivillig ansvarsforsikring og tvungen ansvarsforsikring. Situasjonene er ikke helt parallelle⁴¹. Det anføres at ”den ansvarlige” nok omfatter selskapet i tvungen lovfestet ansvarsforsikring, men at løsingen for andre ansvarsforsikringer er usikker. Dette skyldes at ansvaret for skadelidte i tvungen ansvarsforsikring, går utover det ansvar som oppstilles i frivillig ansvarsforsikring.

Lovens oppbygning

Forsikringsavtalelovens oppbygning, er på den annen side et argument for å tolke fl § 9 på samme måte som strlikr § 28, vi kan si på tross av argumentet om at situasjonene i frivillig og tvungen ansvarsforsikring ikke er parallelle.

I fal § 8-6 annet ledd benytter lovgiver ordlyden “ved ansvarsforsikring”. Lovgiver har altså ikke skilt mellom frivillig ansvarsforsikring etter § 7-6, og tvungen ansvarsforsikring etter § 7-7.

⁴¹ Wilhelmsen (1998) s. 64

Dersom lovgiverne hadde ment at forhold ved de ulike situasjoner i tvungen og frivillig ansvarsforsikring, skulle føre til at situasjonene skulle foreldes ulikt, burde lovgiver gitt uttrykk for det. Lovgiver kunne for eksempel presisert i fal § 8-6 annet ledd “ved frivillig ansvarsforsikring etter § 7-6”, eller eventuelt “ved tvungen ansvarsforsikring etter § 7-7”.

Det kan derfor tyde på at lovgiver mener at forskjellene mellom tvungen og frivillig ansvarsforsikring, ikke skal ha noen betydning i forhold til foreldelse.

Argument som trekker i samme retning finnes i Rt. 2000 s. 1338. Som nevnt sammenlignet Høyesterett der fl § 9 og yforsl § 15. “Selv om ordlyden i § 15 er en noe annen enn i foreldelsesloven § 9 nr. 1 legger jeg til grunn at det også etter § 15 er et vilkår at skadelidte hadde eller burde skaffet seg kunnskap om hvilket forsikringsselskap erstatningskravet kunne rettes mot”. Rett etter dette uttalte videre Høyesterett: “Men i og med at tvungen yrkesskadeforsikring er en lovbestemt forsikringsordning med relativt enkle regler i § 5 om hvilket forsikringsselskap kravet skal rettes mot, og med en særregel ved manglende forsikringsdekning i § 7, kan skadelidte ikke tilstås noen særlig lang frist for å finne ut hvem kravet skulle eller kunne rettes mot.”

Det fremgår at Høyesterett ikke anser forskjellen på tvungen og frivillig ansvarsforsikring som noe som skal føre til at bestemmelsene i fl § 9 og yforsl § 15 skal tolkes forskjellig. Høyesterett anser at forskjellen heller skal føre til at skadelidte ved tvungen ansvarsforsikring, ikke skal tilstås særlig lang frist for å finne ut av hvem som kravet skal rettes mot. Antitetisk, kan dette kanskje indikere at ved frivillig ansvarsforsikring, for eksempel etter fal § 7-6 - med mer kompliserte regler om hvilke forsikringsselskap kravet skal rettes mot - så kan skadelidte tilstås en lengre frist for å finne ut av hvem kravet skal rettes mot.

Erstatningskrav og forsikringskrav

Knyttet til argumentet om frivillig og tvungen ansvarsforsikring, argumenteres det med at skadelidtes krav i trafikkforsikringssakene ble ansett som *erstatningskrav*, i motsetning til

skadelidtes krav etter fal som blir ansett som *forsikringskrav*. Dette taler imot at ”den ansvarlige” i fl § 9 skal tolkes på samme måte som strlikr § 28⁴².

I den første dommen jeg kjenner vedrørende trafikkforsikring og strlikr § 28, var det nettopp spørsmål om fal 1930 for *forsikringskrav* eller strlikr § 28 for *erstatningskrav* skulle komme til anvendelse, se Rt. 1953 s. 478. I senere saker henvises det også til denne dommen i forbindelse med anvendelsen av strlikr § 28, se for eksempel i Rt. 1959 s. 525.

Saken gjaldt en mann som var blitt påkjørt og drept av en ukjent motorvogn. Felleskontorets ansvarsgrunnlag var dagjeldende motorvognlov (mvl).

Mvl hadde ingen bestemmelse som regulerte forholdet, og spørsmålet var derfor om fal eller strlikr kom til anvendelse.

Førstvoterende, som retten avsa dom overensstemmende med, uttalte at fal § 29 om foreldelse av forsikringskrav, ikke kunne komme til anvendelse fordi erstatningskravet *ikke sprang ut av noen avtale*, men av det positive lovbud. Videre fant førstvoterende at strlikr § 28 kom til anvendelse, da “det fremsatte krav etter sin *art* og sitt *innhold* er et skadeserstatningskrav og ikke går inn under noen annen bestemmelse i spesiallovgivningen”.

Det er her fristende å sammenligne ovennevnte krav med skadelidtes direkte krav etter fal § 7-6. Man kan si at heller ikke skadelidtes direkte erstatningskrav mot selskapet springer ut av noen avtale, men av lovbudet i fal § 7-6. Kravet er følgelig et selvstendig erstatningskrav, og ikke et forsikringskrav. Dette kan i enda større grad sies om skadelidtes indirekte krav etter § 7-8 annet ledd, i de tilfeller fal er fraveket, og skadelidte på tross av dette får et direkte krav.

⁴² Wilhelmsen (1998) s. 64

De ordinære foreldelsesreglene for forsikringskrav i fal 8-6 *første ledd*, kommer heller ikke *i dag* til anvendelse på skadelidtes direkte krav. Som kjent finnes det en egen foreldelsesbestemmelse i fal § 8-6 annet ledd for skadelidtes direkte krav, der det fremgår at kravet skal foreldes etter de regler som avgjør foreldelse av skadeerstatningskrav. Etter dette, ville det være naturlig og karakterisere skadelidtes direkte krav i fal som et erstatningskrav. I realiteten foreldes jo skadelidtes krav som krav på skadeerstatning etter fl § 9, og ikke som forsikringskrav etter fal. Konklusjonen etter dette, er at det likevel ikke er så unaturlig å tolke de innholdsmessige like bestemmelsene på samme måte, ettersom grunnlaget for begge kravene er å finne i lov og ikke avtale.

Uansett om man er enig i argumentasjonen i forrige avsnitt, er det interessant at sontringen mellom forsikrings- og erstatningsrettslige krav, herunder lovvalget, heller ikke for over 50 år siden var innlysende. Annen voterende kom for øvrig frem til at fl § 3 kom til anvendelse.

Også i dag, pågår det en diskusjon om hvorvidt skadelidtes krav etter fal § 7-6 er et kontraktsrettslig krav basert på forsikringsavtalen, eller et erstatningsrettslig krav basert på loven. Dette fordi det har betydning for lovvalget i internasjonal privatrett. Dersom kravet er kontraktsrettslig, beror lovvalget på partsautonomien, slik at partene kan avtale hvilken lov som skal komme til anvendelse. Dersom kravet er erstatningsrettslig, beror lovvalget på *lex loci delicti* - slik at loven på skadestedet kommer til anvendelse. Se Moss (2002) s. 462-465. Hun konkluderer med at både krav etter fal §§ 7-6, og krav etter 7-8 annet ledd, er *erstatningsrettslige*.

Konsekvenshensyn

Det argumenteres med at konsekvenshensyn tilsier at “den ansvarlige” ikke omfatter forsikringsselskapet⁴³.

⁴³ Wilhelmsen (1998) s. 65

Den store konsekvensen oppstår, som jeg var inne på i pkt 2.3.3.1, i ”insolvenssituasjonen”. Som vist i eksempelet der, kan foreldelsesfristen i stedet for å begynne å løpe fra skadetidspunktet⁴⁴, bli utsatt i mange år. Dette er ugunstig for selskapet.

Dette leder oss over i neste argument. En eventuell fristutsettelse på flere år - er ikke gunstig for selskapet⁴⁵, og følgelig kan ikke selskapet være omfattet av uttrykket ”den ansvarlige” i fl § 9.

Ikke gunstig for selskapet – fl § 9 annet ledd

Det er åpenbart ikke gunstig for selskapet at foreldelsesfrister utsettes.

I fl § 9 oppstilles det imidlertid *en* foreldelsesfrist med *to* forskjellige utgangspunkter.

I første ledd, foreldes erstatningskrav ”3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige”. Kriteriene er subjektive, og ble innført av hensyn til skadelidte, jf at det avgjørende er skadelidtes subjektive kunnskapsforhold. Dersom skadelidte ikke fikk eller burde ha skaffet seg kunnskap etter første ledd, begynner ikke treårsfristen å løpe, og det kan gå svært lang tid før den vil gjøre det. Dette er selvsagt ikke gunstig for selskapet, men lovgiver har her funnet at hensynet til skadelidte må veie tyngst.

Det er derfor i annet ledd oppstilt en absolutt siste frist. Erstatningskrav foreldes ”seinest 20 år etter at den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag opphørte”. Kriteriene her er objektive, og innført av hensyn til skadevolder/andre ansvarlige, slik at ikke foreldelsesfristen skal løpe ”for alltid”. Lovgiver har på denne måte søkt å beskytte skadevolder og andre ansvarlige.

⁴⁴ Forutsatt at skadelidte da har kunnskap om skadevolderen.

⁴⁵ Wilhelmssen (1998) s. 66

Det er tilstrekkelig for foreldelse at fristen er utløpt etter et av leddene, og skadevolder kan påberope seg foreldelse etter den av fristene som utløper først.

Det er selvsagt ikke gunstig for selskapet at ”den ansvarlige” i fl § 9 omfatter selskapet. Det er imidlertid det rettspraksis har fastslått, og det lovgiver har forutsatt. Skadevolder har fått den beskyttelse lovgiver fant nødvendig, nemlig den sikkerhetsventil som ligger i fl § 9 nr 2 som sier at uavhengig av skadelidtes kunnskap, er saken ute av verden etter 20 år. Om lovgiver ønsket en sterkere beskyttelse av selskapet, ville lovgiver satt den objektive fristen til for eksempel 4 år. Det har imidlertid ikke lovgiver gjort, og selskap/skadevolder har fått den beskyttelse det er behov for.

Hensyn bak fl § 9

Det siktes først og fremst til fl § 9, når det i fal § 8-6 annet vises til ”de samme regler”.

Som nevnt fremgår det både av rettspraksis vedrørende yforsl § 15⁴⁶ og teori⁴⁷, at poenget med at friststart er knyttet til skadelidtes kunnskap – er at foreldelsesfristen ikke skal begynne å løpe før skadelidte vet hvem han kan fremme krav mot, og eventuelt saksøke⁴⁸.

Loven gir skadelidte et direkte krav, hvoretter ansvarsselskapet skal saksøkes direkte. For at bestemmelsen skal virke etter sin hensikt, kan ikke fristen begynne å løpe *før* skadelidte vet at det er selskapet som kan saksøkes.

Urimelighet

Dersom ”den ansvarlige” i fl § 9 kun omfatter skadevolder, kan man tenke seg følgende scenario.

⁴⁶ Se pkt 2.3.3.7

⁴⁷ Se pkt 2.3.3.9

⁴⁸ Wilhelmsen (1998) s. 64

Sett at vi har et skadetidspunkt 1.1.2000. Fal er lovlig unntatt i avtale mellom skadevolder og selskapet, og skadelidte får følgelig kun et direkte krav mot selskapet dersom skadevolder blir insolvent.

Skadevolder er på randen av konkurs, men oppgir ikke dette. Skadevolder varsler heller ikke selskapet - kanskje nettopp fordi skadevolder vet at foreldelse snart vil inntre.

Skadelidte saksøker skadevolder 1.1.2002 og saken kommer opp 1.1.2004. Foreldelsesfristen ble rettidig avbrutt i forholdet mellom skadelidte og skadevolder, ved søksmålet i 2002. Den ordinære foreldelsesfrist løper ut 1.1.2003. Skadevolder går deretter konkurs, og det er således intet å hente hos skadevolder.

Straks skadelidte får vite at skadevolder er insolvent, benytter han seg av fal § 7-8 annet ledd og saksøker selskapet direkte 1.1.2004. Selskapet avslår kravet med at foreldelsesfristen utløp 1.1.2003, og at skadelidte ikke har gjort noe for å avbryte foreldelsesfristen overfor selskapet.

Foreldelsesfristen overfor selskapet er naturligvis ikke avbrutt, da skadelidte ikke hadde et direkte krav mot selskapet å avbryte foreldelse *for* - før etter utløpet av foreldelsesfristen.

Spørsmålet er hvem som er nærmest til å ta denne økonomiske byrden som oppstår når skadevolder blir insolvent, og ikke kan gjøre opp overfor skadelidte.

Er det den tilfeldig skadelidte, som ikke hadde noen oppfordring til å foreta seg noe som helst i forhold til selskapet?

Eller er det selskapet, som faktisk på skadetidspunktet hadde forsikret skadevolder mot nettopp den skade som oppsto, og som alt har mottatt premie fra skadevolder nettopp for å dekke slike skadetilfeller? Og som i tillegg sprer risiko og tap på et høyt antall sikrede?

Det er sterkt urimelig om denne byrden skal bæres av skadelidte. Denne urimeligheten, taler for at ”den ansvarlige” i fl § 9 også må omfatte skadelidtes kunnskap om forsikringsselskapet.

Hensyn til skadelidte

Det er argumentert med at hensyn til *selskapet*, taler for at ”den ansvarlige” i fl § 9 ikke omfatter selskapet. Men hva med hensynet til skadelidte - taler ikke det for den motsatte løsning?

Som tidligere nevnt, er det ovennevnte subjektive kunnskapsvilkåret i fl § 9, innført av hensyn til skadelidte. Er det ikke motstridende i seg selv om den subjektive regel innført til fordel for skadelidte, skal tolkes så ”snevert” at bestemmelsen ender opp til skade for skadelidte?

Det samme gjelder i forhold til skadelidtes direkte krav etter fal § 7-8 annet ledd, jf § 7-6. Det direkte kravet er innført fordi lovgiver ønsket å gi en fordel til skadelidte. Den preseptoriske regelen i § 7-8 annet ledd, er også gitt for å gi skadelidte en fordel i en slik vanskelig situasjon hvor skadevolder er insolvent. Er det ikke også motstridene at denne lovbestemte fordel - som skadelidte tross alt vet at han har etter loven - skal ende opp til ulempe for skadelidte, uten at han kunne ha gjort noe annerledes?

Hensynet til skadelidte taler for at ”den ansvarlige” også omfatter selskapet.

Nok et hensyn til selskapet

Det er blitt anført nok et argument av hensyn til skadevolder/selskapet, mot at selskapet omfattes av ”den ansvarlige” i fl § 9. I tilfelle skadelidte får sitt direkte krav ved skadevolders *plutselige* insolvens, har ikke selskapet fått mulighet til ”å påvirke den

rettslige bedømmelsen”, og heller ikke ”hatt mulighet til å ivareta sine interesser for eksempel ved å sikre bevis”⁴⁹.

En normal solvent aktør i næring, er som regel forsikret mot den skade han måtte komme til å påføre. Uavhengig av om skadelidte har et direkte krav eller ei, har skadevolder uansett et forsikringskrav mot selskapet, dersom tilfellet er dekningmessig. Morten Lund, som daglig arbeider med sjørett og sjøforsikring, har påpekt at det ved ansvarsforsikring, herunder i sjøforsikring, er praksis for at skadevolder helt fra dag 1 varsler selskapet, og at selskapet deretter i realiteten overtar saken for skadevolder mot skadelidte. Skadevolder tar sjeldent saken selv. Dessuten er risikoen for at skadelidte ikke har en dekningsmessig skade såpass stor, at skadevolder normalt ser seg tjent med å la forsikringsselskapets jurister vurdere forholdet. I alle praktiske situasjoner vet altså forsikringsselskapet om kravet, og har alle muligheter til å påvirke bedømmelsen og ivareta sine interesser. På denne måten kommer skadelidtes senere direkte krav, sjelden eller aldri som noen overraskelse på selskapet den dagen skadevolder måtte bli insolvent.

At selskapet hele veien stort sett er informert om kravet, og har mulighet til å påvirke saken, taler ikke for at ekstra hensyn skal tas til selskapet. Dette kan altså ikke vektlegges som argument mot at selskapet omfattes av ”den ansvarlige” i fl § 9.

Lovens system

Forsikringsavtalelovens *klare system* er et argument for at selskapet skal være omfattet av begrepet “den ansvarlige” i fl § 9.

Lovens system, blant annet for selskapets *forsikringsrettslige innsigelser* etter fal § 7-6 fjerde ledd annet punktum, er at selskapet mot skadelidtes direkte krav kan gjøre gjeldende sine egne innsigelser overfor sikrede. Det kan imidlertid *ikke* gjøre gjeldende innsigelser knyttet til skadevolders forsømmelser etter skaden. Om ikke skadevolder varsler, gir sanne

⁴⁹ Wilhelmsen (1998) s. 66

opplysninger eller begrenser skaden, går dette utover skadevolder på forskjellige måter. Det kan imidlertid ikke benyttes mot skadelidte, som forsikringsrettslig innsigelse. Lovens system er at *en skadevolder som "gir blaffen", ikke skal skade skadelidte*.

Dersom "den ansvarlige" *ikke* skal omfatte selskapet, ser vi derimot at skadelidte vil bli skadet av skadevolders forsømmelser. Dersom skadevolder ikke varsler selskapet som han skal, jf fal § 4-10 tredje ledd, får ikke selskapet kjennskap til saken, og skadevolder kan miste sin rett til erstatning, jf § 8-5. Skadelidte saksøker skadevolder, og saken kommer kanskje opp et par år etter skadetilfellet. Det viser seg da at skadevolder er konkurs, og at skadelidte dermed får et direkte krav mot selskapet. Dersom den ansvarlige ikke omfatter selskapet, begynner foreldelsesfristen å løpe ved skadelidtes kunnskap om skadevolder. Dersom en forutsetter at skadelidte fikk denne kunnskapen på skadetidspunktet, vil resultatet ofte være at skadelidtes direkte krav for lengst er foreldet. Dette resultatet virker mot lovens generelle system. At skadevolder her har "gitt blaffen", vil skade skadelidte.

Om selskapet derimot omfattes av "den ansvarlige" i fl § 9, bli resultatet at foreldelsesfristen først begynner å løpe når skadelidte får kunnskap om skadevolders insolvens. At skadevolder i et slikt tilfelle "gir blaffen", vil i tråd med lovens klare system ikke skade skadelidte. Skadelidtes lovbestemte direkte krav mot selskapet, er fortsatt i behold.

Man kan tenke seg å argumentere med at skadelidte bør saksøke både skadevolder og selskapet, for å være på den sikre siden i tilfelle skadevolder skulle være insolvent. Da lovens sonndring mellom krav etter §§ 7-6 og 7-8, tilsier at skadelidte ikke har en slik rett⁵⁰, må han i tilfelle pretendere at han har et direkte krav mot selskapet. Kravet tilkommer jo ikke skadelidte før skadevolder er insolvent. Det kan umiddelbart høres ut som en god idé.

⁵⁰ Wilhelmsen (1998) s. 79

Imidlertid kan det bli svært kostbart for skadelidte. Dersom det viser seg at skadevolder på søksmålstidspunktet er insolvent, og at skadelidte dermed har rett til et direkte krav, vil kravet bli lagt til grunn. I motsatt fall, vil selskapet bli frifunnet, og skadelidte vil måtte dekke sakens omkostninger.

Undertiden har ikke saken slik tilknytning til Norge, at både selskap og skadevolder kan saksøkes her. Dersom saken derfor blir reist i utlandet, og skadelidte taper, må skadelidte betale sakens omkostninger, som i internasjonale forhold kan bli betydelige. I tillegg kan han risikere at han overhodet ikke får glede av fal, herunder det direkte kravet etter § 7-8 annet ledd. Som nevnt, tilkommer denne retten bare skadelidte som reiser sak i Norge, jf fal § 7-6 femte ledd.

Tilfeldig fordel for skadelidte i situasjoner hvor foreldelse er knyttet til subjektive kriterier
Dersom selskapet omfattes av ”den ansvarlige” i fl § 9, kan foreldelsesfristens utgangspunkt i insolvenssituasjonen som kjent bli betydelig utsatt. Det argumenteres mot denne løsning, at resultatet virker ”tilfeldig i forhold til erstatningskrav underlagt objektive frister, hvor skadevolders insolvens ikke vil føre til utsettelse av fristen⁵¹”.

Jeg skal i dette avsnitt drøfte om skadelidte kan oppnå fordeler som følge av skadevolders insolvens, *også* i de situasjoner hvor foreldelse er knyttet til objektive frister.

Tilleggsfristene i foreldelsesloven § 10 er ”begrunnet i hensynet til fordringshaveren, og det forhold at den alminnelige foreldelsesfrist begynner å løpe på et objektivt tidspunkt, uavhengig av om fordringshaveren har kjennskap til fordringen eller ikke⁵²”. Dette fremkommer også av lovens forarbeider, og jeg siterer: ”Dersom fordringshaveren på tross av rimelig aktsomhet mangler kunnskap om fordringen og skyldneren, vil han ikke ha noen mulighet til å ta skritt til å avbryte fristen⁵³”.

⁵¹ Wilhelmsen (1998) s. 66

⁵² Røed (2004) s. 293

⁵³ Ot.prp.nr 38. (1977-78) s. 62

Bestemmelsen er laget for å tilgodese skadelidte, *nettopp* i de situasjoner hvor det ikke løper en subjektiv frist som i fl § 9, men hvor det løper en objektiv frist som for eksempel i fl § 3.

Det kreves ikke i § 10 at fordringshaveren overhodet ikke har kunnskap om fordringen og skyldneren. Loven krever bare at fordringshaveren ikke har ”nødvendig” kunnskap til å gjøre fordringen gjeldende. ”I begrepet ”nødvendig kunnskap” ligger det at fordringshaveren må sitte inne med slike opplysninger at han har en mulighet til å avbryte fristen på en formålstjenelig måte. Uvitenheten må således være relevant i forhold til muligheten for å foreta fristavbrytende skritt⁵⁴”.

Spørsmålet er derfor om fl § 10 nr. 1 kan brukes til å forlenge foreldelsesfristen ved skadevolders insolvens, i de tilfeller hvor fristens utgangspunkt er bestemt av objektive kriterier. Altså, på samme måte som fl § 9, kan forlenge foreldelsesfristen når fristens utgangspunkt er bestemt av subjektive kriterier.

Det kan argumenteres for at både alternativet uvitenhet om ”fordringen” og uvitenhet om ”skyldneren” kan være aktuelt i forbindelse med skadelidtes direkte krav.

Det fremgår av forarbeidene⁵⁵, at manglende kunnskap om ”fordringen” kan omfatte ”uvitenhet om fordringens eksistens..”. Man kan kanskje argumentere med at skadelidte ikke viste at fordringen eksisterte. Fordringen er da det direkte kravet mot skadevolder. Det direkte kravet eksisterte ikke før insolvensen inntrådte, og det kunne derfor ikke ha vært gjort gjeldende før. Skadelidte var uvitende om direkte kravets eksistens før insolvensen, og hadde derfor ikke ”nødvendig kunnskap”, hvilket betyr at skadelidte ikke hadde mulighet til å avbryte fristen.

⁵⁴ Røed (2004) s. 296

⁵⁵ Ot.prp.nr 38. (1977-78) s. 62

Det fremgår som nevnt, i LB-2001-696, at “kunnskapskravet etter foreldelsesloven § 10 nr. 1 i all hovedsak er det samme som etter § 9“. I forhold til manglende ”kunnskap om skyldneren”, er vurderingstemaet derfor om skadelidte hadde kunnskap om hvem som er skyldner, eller med andre ord kunnskap om hvem som var ”den ansvarlige”. Det kan argumenteres for at skadelidte - helt frem til insolvensen - manglet kunnskap om hvem som var rett adressat for kravet. Det direkte kravet mot *selskapet*, oppsto jo først i og med insolvensen, og skadelidte hadde derfor ikke ”nødvendig kunnskap” og mulighet til å avbryte fristen.

Om man er enig i ovennevnte argumentasjon, ser man at det kanskje ikke foreligger en ”tilfeldig” fordel for skadelidte, når foreldelsesfristens løper fra skadelidtes kunnskap om insolvensen. Loven er lagt opp slik at skadelidte, i situasjoner hvor foreldelsesfristen utgangspunkt er bestemt av objektive kriterier, også kan oppnå forlenget frist fra insolvenstidspunktet. Dette kan veie opp for den ”tilfeldige fordel” andre skadelidte har fått. Se for øvrig også pkt 2.4.6, hvor det fremgår at tilleggsfristen i foreldelsesloven kommer til anvendelse for sjølovens objektive foreldelsesfrist.

For ordens skyld, nevnes virkningen av en eventuell tilleggsfrist. Tillegget regnes i forhold til § 10 nr. 1 alltid fra ”den dag da fordringshaveren fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap”, og altså ikke fra utløpet av de ordinære frister, jf Rt. 1991 s. 116. Tilleggsfristens utgangspunkt, er den samme uansett om den ordinære frist er utløpt eller ikke. Dersom den ordinære frist ikke er utløpt, det gjenstår for eksempel 2 år, får tilleggsfristen ingen virkning. Er imidlertid den ordinære frist utløpt, vil tilleggsfristen føre til at foreldelsesfristen blir forlenget. Tilleggsfristen blir et helt år, i de tilfeller hvor kunnskapen erverves etter at den ordinære frist er utløpt. Er ikke den ordinære frist utløpt, blir fristen ett år minus den frist som gjensto av den ordinære, se Røed (2004) s. 327 flg.

Maksimumsfristen etter nr. 4 første punktum, gjør at fristen samlet sett ikke kan forlenges lengre enn 10 år. Dette er naturligvis av hensyn til selskapet/skyldneren. Til eksempel vil

foreldelse etter fl § 2, hvor fristen er 3 år, uansett inntre etter 13 år. Dette gjelder altså selv om en hindring fortsatt måtte foreligge.

I følge § 10 fjerde ledd annet punktum, kan ikke 20-årsfristen i § 9 nr 2 forlenges etter § 10. Det kan imidlertid 3-årsfristen i § 9 nr 1. At utgangspunktet for fristene trolig er den samme, fører imidlertid til at de to bestemmelsene sjeldent blir benyttet sammen. Men dersom uvitenheten dukker opp etter at foreldelsesfristen i § 9 nr 1 har begynt å løpe, kan det bli aktuelt med tilleggsfrist⁵⁶.

2.3.3.9 Teori

Helt til sist nevner jeg at allerede i 1980, forutsatte enkelte teoretikere at ”den ansvarlige” i fl § 9 også kunne omfatte forsikringsselskapet.

Matningsdal (1980) s. 503 uttaler at ”Dette er først og fremst et spørsmål om hvilken kunnskap skadelidte må ha om den personen som vil være adressat for et eventuelt erstatningskrav. Eller sagt på en annen måte: Hvem han må saksøke, for å få tapet erstattet.” Videre, at skadelidte normalt først forsøker å finne hvem som var skadevolder, men at problemet som regel ikke lå her. ”Problemene oppstår som regel lettere hvor tredjemann er ansvarlig sammen med eller istedenfor skadevolderen. Tilknytningen kan da enten være av faktisk art slik som ved foreldre- og arbeidsgiveransvaret, eller den kan utledes av avtale med skadevolderen slik som tilfellet er for forsikringsselskapenes ansvar“.

Av nyere teori kan nevnes Røed (2004) s. 259, hvor hun uttaler seg om fl § 9: ”Den typisk ansvarlige vil være skadevolder eller noen som hefter for ham, for eksempel arbeidsgiver, foreldre eller forsikringsselskap”. På s. 708 uttaler hun seg om foreldelsesloven og yrkesskadeforsikringsloven: ”Det er imidlertid *lite tvilsomt* at kunnskapskravet både i forsikringsavtaleloven og yrkesskadeforsikringsloven omfatter kunnskap om den

⁵⁶ Røed (2004) s. 327 flg.

ansvarlige, og at friststart således er betinget av at skadelidte kjente til forsikringen og dermed kravets dekningsmessighet og *forsikringsselskapet som den ansvarlige*. For så vidt gjelder kunnskapskravet i yforsl. § 15 er dette uttrykkelig slått fast av Høyesterett i Rt. 2000 s. 1338”.

2.3.3.10 Sammenfatning

I relasjon til “den ansvarlige” i fl § 9, har vi sett at lovens ordlyd er flertydig, og like godt kan omfatte skadevolder - som selskapet. Det samme gjelder for de reelle hensyn knyttet til forholdet mellom ansvarsforsikring og erstatningsansvar, og forholdet mellom erstatningskrav og forsikringskrav. Forholdet mellom frivillig og tvungen ansvarsforsikring taler i motsatt retning. For at selskapet er omfattet, taler Høyesteretts tolkning av den innholdsmessige like bestemmelsen i strlikrl § 28, og enkelte underrettsdommer, mens en annen underrettsdom taler mot. For, taler også Høyesteretts uttalelse om tolkningen i et obiter dictum i dommen vedrørende yrkesskedeforsikringsloven. I tillegg taler etter min mening lovens oppbygning og system, sikkerhetsventilen både i fl § 9 nr. 2 og fl. § 10, *for* at skadelidte må være den beskyttelsesverdige også etter lovgivers mening. Det er klart at hensynet til selskapet, herunder konsekvenshensyn, taler mot. Da selskapet ikke er den svake part, blir beskyttet i og med fl § 9 nr. 2, og faktisk har mottatt premie nettopp for å dekke skadevolders skader - kan det ikke tas ytterligere hensyn til skadevolder. Uansett veier uttalelsene i forarbeidene til fl § 9, om at bestemmelsene skal tolkes likt, og Høyesteretts obiter dictum i Rt. 2000 s.1338, betydelig mer enn en enkeltstående lagmannsrettsdom og enkelte reelle hensyn.

2.3.4 Avbrytelse av fristen

Spørsmålet i dette avsnitt er hvordan skadelidte med et direkte krav etter fal §§ 7-6 eller 7-8, må gå frem for å avbryte den foreldelsesfrist, som løper 3 år fra den dag han fikk kunnskap om skaden og den ansvarlige, jf fl § 9.

Reglene om hvordan foreldelse skal avbrytes, finnes som nevnt i fl §§ 14-19. Det er som nevnt, forutsatt i forarbeidene til fal at disse reglene skal komme til anvendelse.

Til orientering tar jeg i dette avsnitt ikke for meg forholdet mellom skadevolder og selskapet, se om dette Wilhelmsen (1998) s. 67 flg. Jeg ser her kun på avbrytelse av foreldelse i forhold til skadelidtes krav.

Normalsituasjonen

I de situasjoner skadelidte i utgangspunktet har et *direkte krav mot selskapet etter fal § 7-6*, og et *erstatningskrav mot skadevolder*, er løsningen klar i og med Rt. 1999 s. 7.

Det fremgår av dommen at dersom skadevolder er ansvarsforsikret, har skadelidte 2 valg. Han kan *enten* kreve erstatning av skadevolder - hvorpå skadevolder kan komme med sine erstatningsrettslige innsigelser. *Eller*, så kan han kreve erstatning direkte fra selskapet etter fal § 7-6 - hvorpå selskapet i tillegg til de samme erstatningsrettslige innsigelser, kan gjøre gjeldende sine egne forsikringsrettslige innsigelser. Dette viser at vi står overfor 2 separate krav. Begge skadelidtes krav skal foreldes etter det samme regelsett, men det innebærer *ikke* at foreldelse ikke må avbrytes særskilt for hvert av kravene, eller at foreldelse skal inntre på samme tidspunkt for begge krav.

Dersom skadelidte avbryter foreldelsen for erstatningskravet *overfor skadevolder*, har det således ingen innvirkning på foreldelsen av skadelidtes direkte krav overfor selskapet. Foreldelsesfristen for skadelidtes direkte krav må avbrytes særskilt og direkte overfor selskapet. Vi ser her at erstatningskravet består, mens det direkte kravet *kan* falle bort - dersom skadelidte ikke også overfor selskapet avbryter fristen.

Dersom skadelidte avbryter fristen for det direkte kravet *overfor selskapet*, er det etter det ovennevnte naturlig at avbrytelsen ikke har innvirkning på skadelidtes erstatningskrav mot skadevolder. Foreldelsesfristen for erstatningskravet må avbrytes særskilt og direkte

overfor skadevolder⁵⁷. Vi ser her den situasjon at skadelidtes direkte krav består, mens erstatningskravet *kan* falle bort - dersom ikke skadelidte avbryter foreldelse også overfor skadevolder.

At selskapet som *erstatningsrettslig innsigelse* mot skadelidtes direkte krav, kan påberope seg at erstatningskravet mellom skadelidte og skadevolder er foreldet, er sikker rett, jf fal § 7-6 annet ledd første punktum og ovennevnte dom.

Men kan selskapet, etter at skadelidte har avbrutt foreldelse overfor det, påberope seg en *senere* foreldelse av erstatningskravet? Den generelle ordlyden i fal § 7-6 fjerde ledd første punktum tyder nemlig på det. Imidlertid taler forarbeidene og reelle hensyn for at det avgjørende er at erstatningskravet mot skadevolder består, når det direkte kravet gjøres gjeldende⁵⁸. Selskapet står i et slikt tilfelle nærmest til å holde erstatningskravet mot skadevolder vedlike. Spørsmålet er ikke avklart i rettspraksis.

At *skadevolder* ikke har avbrutt foreldelsesfristen overfor selskapet, får naturligvis konsekvenser for skadevolderen, men ikke for skadelidtes direkte krav. I NOU 1987:24 s. 177 uttales det at “Sikredes oversittelse av fristene i §§ 8-5 og 8-6 vil ikke frata skadelidte hans krav mot selskapet, jf § 7-6 fjerde ledd annet punkt.” og videre “Her er nyttet samme formulering som i fl § 7 om kausjon, der løsningen i tilsvarende situasjon er at fristavbrytelsen overfor hovedskyldneren ikke har virkning for kausjonistens ansvar.”

Insolvenssituasjonen

Skadelidte har i utgangspunktet *ikke* et direkte krav etter fal § 7-6, dersom skadevolder og selskapet har benyttet sin rett i næringsvirksomhet til å avtale at forsikringsavtaleloven ikke kommer til anvendelse, eller dersom skadelidte i næringsvirksomhet overfor skadevolder har frafalt sin rett til direkte krav, jf § 7-6 sjette ledd første punktum. Følgelig får skadelidte først sitt direkte krav mot selskapet - når han kan sannsynliggjøre at skadevolder er

⁵⁷ Wilhelmsen (1998) s. 71

⁵⁸ Ibid. s. 72

insolvent. Før insolvensen, har skadelidte naturligvis ingen oppfordring til å avbryte foreldelse i forhold til andre enn skadevolder. Å avbryte foreldelse overfor selskapet vil være skadevolders ansvar. I slike tilfeller, er det ikke noe skadelidte kan gjøre med det faktum at forholdet mellom skadevolder og selskapet er foreldet - fordi skadevolder ikke har avbrutt fristen overfor selskapet. Skadelidte må bare vente på oppgjør fra skadevolder.

I de tilfeller hvor skadevolder *er insolvent*, uansett avtale eller frafallelse, ”gjenoppstår” retten til et direkte krav mot selskapet i og med insolvensen, jf fal § 7-8 som henviser til § 7-6, og § 7-6 sjette ledd andre punktum. Når man i slike tilfeller skal vurdere hvordan fristen kan avbrytes, må man først ta stilling til fristens utgangspunkt. Er fristen knyttet til kunnskap om skadevolder, i motsetning til kunnskap om selskapet, blir spørsmålet om avbrytelse av fristen vesentlig annerledes.

Alternativ 1 er at fristen løper fra *skadelidtes kunnskap om skadevolder*. Foreldelsesfristen for skadelidtes direkte krav, løper da fra det tidspunktet hvor skadelidte fikk kunnskap om *skadevolder* og skaden etter fl § 9. Dette vil ofte være i og med skaden, da den fysiske skadevolder ofte er kjent idet skaden inntreffer.

Under dette alternativet, må man igjen skille mellom den situasjon hvor skadevolder blir insolvent *etter* at erstatningskravet er foreldet, og de situasjoner han blir insolvent *før* erstatningskravet er foreldet.

Dersom skadevolder blir insolvent *etter* at erstatningskravet er foreldet, kan selskapet avslå skadelidtes direkte krav med at erstatningskravet er foreldet - som en erstatningsrettslig innsigelse etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum. Dersom skadelidte ikke har sørget for å holde kravet mot skadevolder vedlike, går det utover skadelidte.

Dersom skadevolder blir insolvent *før* foreldelse er inntrådt for erstatningskravet, kan selskapet naturligvis ikke hevde at erstatningskravet er foreldet. At skadevolder ikke har avbrutt foreldelsen for sitt forsikringskrav overfor selskapet, skal ikke skade skadelidte.

Selskapet kan følgelig ikke innvende dette mot skadelidtes direkte krav, som en forsikringsrettslig innsigelse mot skadevolder, jf fal § 7-6 fjerde ledd annet punktum. Det samme fremgår som nevnt av forarbeidene. Sikredes forsømmelser i forhold til § 8-5 eller § 8-6, skal ikke ha innvirkning på skadelidtes direkte krav.

Vi ser i denne situasjonen at skadelidte får et direkte krav mot selskapet ved skadevolders insolvens, selv om forsikringskravet er foreldet. Løsningen stemmer ikke med det som fremkommer i Rt. 1999 s. 7. At verken skadevolder eller skadelidte har avbrutt foreldelse overfor selskapet, skulle føre til at alle krav mot selskapet bortfalt. At skadelidte har avbrutt foreldelse for sitt selvstendige krav overfor skadevolder, skal ikke ha innvirkning på skadelidtes selvstendige direkte krav overfor selskapet. Wilhelmsen argumenterer med følgende: ”Regelen om at selskapet ikke kan påberope seg sikredes manglende avbrytelse av foreldelsesfristen synes derfor å forutsette at skadelidte har et bestående direkte krav som skal beskyttes mot skadevolders forsømmelser. Oppstår det direkte kravet etter at sikrede/skadevolders krav mot selskapet allerede er foreldet, synes den naturlige løsningen å være at selskapet må ha sine innsigelser om foreldelse av forsikringskravet i behold⁵⁹”.

Hun mener videre at dette vil føre til at skadelidte, som etter fal § 7-8 annet ledd og § 7-6 siste ledd får et direkte krav ved skadevolders insolvens, får en bedre beskyttelse enn de som får et direkte krav etter § 7-6 første ledd.

Personlig mener jeg, at det nettopp må være poenget med særreglene som skal hjelpe skadelidte i en vanskelig insolvenssituasjon. Jeg ville her lagt mer vekt på lovens ordlyd. Som Wilhelmsen også nevner, ville hennes løsning gi selskapet en tilfeldig fordel i de tilfeller skadevolder forsømmer å avbryte fristen overfor selskapet.

Alternativ 2 er at forsikringsselskapet omfattes av ”den ansvarlige” i fl § 9. Først ved skadevolders insolvens, får skadelidte et direkte krav mot selskapet. Skadelidtes kan først

⁵⁹ Wilhelmsen (1998) s. 76

da ha kunnskap om ”den ansvarlige”, som er forsikringsselskapet. Når skadelidte får slik nødvendig kunnskap om selskapet, løper det så en ”ny” foreldelsesfrist i forholdet mellom skadelidte og selskapet på 3 år. Så lenge skadelidte har holdt sitt krav mot skadevolder vedlike, har selskapet ingen foreldelsesinnsigelse etter § 7-6 fjerde ledd annet punktum. Den ”nye” tre års fristen for det direkte kravet, må selvsagt skadelidte avbryte direkte overfor selskapet.

Dersom skadelidte ikke avbrøt foreldelsesfristen for erstatningskravet i rett tid, kan selvsagt selskapet innvende dette mot skadelidtes direkte krav, jf fal § 7-6 fjerde ledd første punktum.

Mot alternativ 2 anføres det flere reelle hensyn. De fleste går på at løsningen vil sette *selskapet* i en vanskelig situasjon, i de tilfeller hvor skadevolder ”gir blaffen”. Som jeg har drøftet tidligere, er skadelidte imidlertid den beskyttelsesverdige i forbindelse med hans direkte krav og skadevolders forsømmelser. Et argument med en viss tyngde er imidlertid uttalelsene i Rt. 1999 s. 7, om at erstatningskravet og det direkte krav er separate krav, hvor avbrytelse av erstatningskravet ikke skal kunne ha innvirkning på direkte kravet. Imidlertid handler dommen om direkte krav i normalsituasjonen, og ikke i insolvenssituasjonen. Det må derfor her være riktig å legge mer vekt på lovens ordlyd, formål og forarbeidene, enn ovennevnte dom.

2.4 Foreldelse etter sjøloven

2.4.1 Innledning

For ordens skyld, nevner jeg at dette avsnitt tar for seg foreldelse etter en av de særlige bestemmelser i spesiallovgivningen, som departementet hadde i tankene med uttrykket ”de samme regler som gjelder for sikredes erstatningsansvar”, jf fal § 8-6 annet ledd og pkt 2.2.4.5. Sjøl § 501 er en slik bestemmelse, se pkt 2.4.2.

I tillegg, vil sjøl § 501 komme til anvendelse når det skal vurderes om foreldelse kan benyttes av selskapet som *erstatningsrettslig innsigelse* etter fal § 7-6 fjerde ledd, idet det her skal vurderes hvilke innsigelser sikrede har mot skadelidte.

Er kravet foreldet, eller på annen måte bortfalt etter § 7-6 fjerde ledd, er det en innsigelse som er tilstrekkelig til at skadelidte mister sitt direkte krav. Dersom skadelidtes direkte krav ikke er foreldet eller bortfalt etter § 7-6, oppstår spørsmålet opp om skadelidtes direkte krav er foreldet etter § 8-6 annet ledd. Det er imidlertid tilstrekkelig at kravet er foreldet etter et av grunnlagene.

Som tidligere nevnt, forutsettes det også her at søksmål anlegges i Norge, og at norske regler skal komme til anvendelse. Se for øvrig sjøl § 504, som sier at sjølovens foreldelsesbestemmelser, som *lex fori*, alltid skal komme til anvendelse når søksmål om “fordring som nevnt i § 501 reises her i riket”.

Jeg vil imidlertid først si noen ord om sjøforsikringsforhold.

Også ansvarsforsikring i sjøfartsforhold er i utgangspunktet regulert i forsikringsavtaleloven. Imidlertid kan loven fravikes i næringsvirksomhet, herunder i sjøforsikring, jf fal § 1-3 annet ledd. Dette skjer også i praksis.

Det har derfor vært sjøforsikringsplanene som har regulert sjøforsikringen. Norsk sjøforsikringsplan (NSPL) fra 1964 inkluderte forsikringsvilkår også for ansvarsforsikringen P&I forsikring. Det gjør imidlertid ikke NSPL fra 1996 som gjelder i dag⁶⁰.

Det er således bare selskapenes egne regler og preseptorisk lovgivning som kommer til anvendelse i sjøforsikringsforhold.

⁶⁰ Falkanger (2004) s. 450

Selskapenes egne lover og regler om lovvalg, foreldelse etc. gjelder imidlertid for rettsforholdet mellom foreningene og dets medlemmer, eventuelt medforsikrede. Reglene gjelder følgelig ikke for en skadelidt. Den samme terminologi benyttes også i loven, jf fal § 1-2 bokstav a), b) og c). Skadelidte er også etter loven - bare en utenforstående tredjemann. Man kan følgelig se fullstendig bort fra selskapenes regler hva gjelder foreldelse, det samme kom for øvrig også retten til i saken nevnt i pkt 1.5 (se dommens side 10).

Av preseptorisk lovgivning i tilknytning til skadelidtes direkte krav, har vi som nevnt i fal bare § 7-8. Via henvisningen i annet ledd til § 7-6, får skadelidte et direkte krav i tilfelle skadevolder blir insolvent. På denne måte kommer også § 7-6 preseptorisk til anvendelse i sjøforsikringsforhold. Rettighetene kan ikke fratas skadelidte, jf § 1-3 annet ledd, jf første ledd og § 7-8 tredje ledd.

Et ansvarsselskap har gjerne en regel om at medlemmet ikke kan kreve dekning av selskapet, før medlemmet selv har gjort opp for seg. Dette er en såkalt “pay to be paid” - klausul. For et ordinært erstatningskrav direkte mot selskapet etter § 7-6, tilsier dette at “pay to be paid” klausulen stenger for dette direkte kravet. En slik klausul, kan ikke gjelde for det direkte kravet skadelidte får mot selskapet idet skadevolder blir insolvent, jf at bestemmelsen i fal § 7-8 er preseptorisk. Man ser altså at uansett hva selskap og skadevolder avtaler, så har skadelidte et rettskrav på direkte krav via § 7-8 annet ledd.

Det er foreldelse av dette kravet pkt 2.4 handler om.

2.4.2 Sjøl § 501

Sjøloven har som nevnt en slik særlig bestemmelse om foreldelse i § 501. Da fristene i § 501 alle knytter seg til objektive frister, har jeg valgt foreldelse av lasteskadekrav i nr. 7 for å illustrere. Bestemmelsen lyder:

“Foreldelsesfristen for følgende fordringer er:

7) for fordring på erstatning for tap av eller vedrørende gods eller for uriktige eller ufullstendige opplysninger i konnossement, ett år fra den dag da godset skulle ha blitt utlevert eller ble utlevert”.

2.4.3 Fristens lengde

Foreldelsesfristens lengde er *ett* år. Alle fristene i § 501 er imidlertid kortere enn den alminnelige foreldelsesfrist. Først og fremst skyldes dette at § 501 stort sett er en gjengivelse av en konvensjon, som blant annet hadde til formål å besørge en ensartet internasjonal praksis⁶¹. I tillegg skyldes det de særlige forhold som gjør seg gjeldende i sjøfartsforhold. Partene er mange og internasjonale, ting skjer fort, og ofte er det umulig etter flere år å utrede de faktiske forhold.

2.4.4 Fristens utgangspunkt

Fristen løper fra den dag lasten skulle ha blitt utlevert eller ble utlevert. Fristens utgangspunkt er knyttet til objektive “enkle” kriterier, i motsetning til fl. § 9. Det vil følgelig normalt være enkelt å fastslå utleveringstidspunktet, se likevel Støvring (1992) s. 40.

Ved et direkte krav etter fal § 7-6, vil skadelidtes direkte krav mot selskapet foreldes etter de samme regler som gjelder for det underliggende erstatningskrav, jf § 8-6 annet ledd. Gjelder sjøl § 501 nr. 7 for erstatningskravet, vil skadelidtes direkte krav også være foreldet ett år etter utleveringstidspunktet. Ble lasten utlevert 1. oktober 2000, vil skadelidtes direkte krav være foreldet 1. oktober 2001, dersom fristen ikke er avbrutt direkte overfor selskapet, jf Rt. 1999 s.7.

⁶¹ Innstilling IX s 33 og 34, Støvring (1992) s. 2-5

Situasjonen blir en annen i de tilfeller hvor skadelidte først får et direkte krav idet skadevolder blir insolvent etter fal § 7-8 annet ledd. Skadelidte kan nemlig risikere at hans direkte kravet mot selskapet allerede er foreldet, fordi skadevolder først blir insolvent etter at foreldelse har inntrådt. Til tross for at ordlyden er krystallklar, reiser det seg spørsmål om foreldelse etter § 8-6 annet ledd, og derved sjøloven, overhodet kan anvendes i en slik situasjon, se pkt. 2.4.6 nedenfor. Jeg vil imidlertid først se på hvordan fristen kan avbrytes.

2.4.5 Avbrytelse av fristen

Sjøloven inneholder ingen bestemmelse om hvordan fristen kan avbrytes, og foreldelsesloven må følgelig supplere sjøloven, jf sjøl § 502. Det samme fremgår også av fl § 30 om forholdet til særlovgivningen, hvor det fremgår at foreldelsesloven kommer til anvendelse “i den utstrekning ikke annet følger av den annen lov”.

Fristen må følgelig avbrytes etter fl §§ 14-19.

Som nevnt, gjør Rt. 1999 s. 7 det klart at erstatningskravet mellom skadevolder og skadelidte, og skadelidtes direkte krav mot selskapet, er to separate krav. Skadelidte må avbryte foreldelse særskilt og direkte overfor den kravet er rettet mot. Dette er stort sett greit, i de tilfeller hvor skadelidte i utgangspunktet hele tiden har kunnet *velge* mellom å gå på selskapet eller skadevolder, altså i ”normalsituasjonen”. Skadelidte har da oppfordring til å avbryte foreldelse overfor både skadevolder og selskapet.

Problemet oppstår imidlertid i de tilfeller hvor skadelidte først får sitt direkte krav i og med skadevolders insolvens etter fal § 7-8 annet ledd, i ”insolvenssituasjonen”. Fristen i sjøloven er objektiv, og starter å løpe på utleveringstidspunktet. Dette er uavhengig av når skadelidte fikk sitt direkte krav og skadevolders insolvens, selv om skadelidte ikke har hatt noen oppfordring til å avbryte fristen overfor selskapet. I tråd med dommen, har det ingen innvirkning for det direkte kravet at skadelidte har avbrutt fristen overfor skadevolder. Det

direkte kravet er uansett foreldet. Han kan heller ikke få noen “ny” frist som løper fra og med kunnskap om den ansvarlige, som han muligens kan etter fl § 9.

2.4.6 Kommer fal § 8-6 annet ledd til anvendelse ved krav etter fal § 7-8 annet ledd

Som vist i drøftelsen i pkt 2.2.4.2, tyder det på at fal § 8-6 annet ledd gjelder for alle skadelidtes direkte krav under en ansvarsforsikring. Saken skulle altså være klar, annet ledd gjelder for alle krav.

Men som nevnt tilsier reelle hensyn, at det ikke er rimelig at skadelidte kan risikere at det direkte kravet han får mot selskapet - allerede er foreldet.

Jeg illustrerer med et eksempel. Skadelidte har i utgangspunktet *ikke* et direkte krav. Utleveringstidspunktet var 1. oktober 2000. For skadelidtes erstatningskrav mot skadevolder, løper foreldelsesfristen i sjøl § 501 nr. 7, som tilsier at kravet foreldes ett år fra utleveringstidspunktet, altså 1. oktober 2001. Skadelidte saksøker skadevolder, foreldelsen overfor skadevolder blir avbrutt, og saken kommer opp i oktober 2003. Under saken, viser det seg imidlertid at skadevolder er konkurs. Ifølge fal § 7-8 annet ledd, får derved skadelidte et direkte krav mot selskapet. Foreldelse av krav ved ansvarsforsikring skal skje etter de samme regler som gjelder for det underliggende erstatningskrav, jf § 8-6 annet ledd. Ettersom fristen i sjøloven er basert på objektive kriterier, vil skadelidtes direkte krav allerede ha vært foreldet 1. oktober 2001 - altså 2 år før skadelidte etter loven fikk det direkte kravet.

I følge departementet, var formålet med § 8-6 annet ledd å beskytte en skadelidt med direkte krav. Skal den “skadelidt-beskyttende” bestemmelsen i annet ledd *kun* beskytte skadelidte med direkte krav etter §§ 7-6 og 7-7? Slik at skadelidte med direkte krav etter lovens § 7-8, i en vanskeligere situasjon med skadevolders insolvens, skal måtte godta at det direkte kravet alt er foreldet?

Departementet hadde nok ikke denne situasjonen i tankene da de føyde til et nytt ledd vedrørende ansvarsforsikring.

Man kan spørre om skadelidte i slik situasjon kan få hjelp av andre bestemmelser. Kan for eksempel foreldelsesloven § 10 om tilleggsfrist "utsette" den objektive fristen?

Sjøl § 502 henviser i første punktum til foreldelsesloven, slik som fal § 8-6 gjør. For øvrig kommer de alminnelige regler om foreldelse av fordringer til anvendelse. Det ser ut til at fl § 10 vil komme *enhver* skadelidt til unnsetning.

Når det gjelder foreldelse av lasteskadekrav etter sjøl. § 501 nr. 7, er det også tilfelle.

Imidlertid fremgår det allerede av § 502 *annet ledd*, at søksmål etter § 501 nr. 4, 5 eller 6 likevel ikke kan reises senere enn 3 år fra ilandstigningen. Dette er en absolutt foreldelsesfrist, som gjør det klart at foreldelseslovens tilleggsfrister ikke kan anvendes på vanlig måte.

Man må i disse tilfellene skille mellom de situasjoner hvor man er *innenfor* den absolutte foreldelsesfrist på 3 år, og de tilfeller hvor man er *utenfor* den absolutte 3 års frist.

Har skadelidte for eksempel et krav på erstatning for tap av reisegods, vil et slikt krav foreldes etter sjøloven § 501 nr. 5. Bestemmelsen oppstiller en 2 års foreldelsesfrist. Dersom man er *innenfor* 3 års fristen etter 502 annet ledd, må fl § 10 kunne forlenge fristen inntil 3 år etter ilandstigningen. Hvordan skulle ellers "3 år etter ilandstigningen" i § 502 annet ledd komme til anvendelse? Se også Rg. 1994 s. 862 hvor retten ikke kunne se noe hinder for at § 291 nr. 4 i sjøl 1893 (som tilsvare gjeldende § 501 nr. 4) kunne suppleres av fl § 10. Dette til tross for sjøl 1893 § 292 annet ledd (som tilsvare gjeldende § 502).

I Rg. 1988 s. 315 “Bolero” var det også spørsmål om tilleggsfristen i fl § 10 kunne komme til anvendelse og en befant seg også her innenfor den absolutte 3 års frist. Retten restituerte imidlertid det foreldede kravet på skjønnsmessig bakgrunn, uten å ta stilling til om foreldelsesloven § 10 kom til anvendelse.

Er derimot et krav foreldet etter sjøl § 501 nr. 5, og man er *utenfor* 3 års fristen etter ilandstigningen, slik at den absolutte frist er overskredet, kan ikke fl § 10 forlenge fristen. Det fremgår av innstillingen fra sjølovskomiteen at ”søksmål ikke i noe tilfelle kan reises senere enn 3 år etter ilandstigningen eller ilandbringelsen fant sted eller ville ha funnet sted, altså uansett hva som følger av de ellers gjeldende alminnelige foreldelsesregler⁶²”. I tillegg følger dette av det faktum at motstrid mellom spesiallov og foreldelsesloven, skal løses etter spesialloven, jf fl §§ 1 og 30, samt prinsippet om *lex specialis*. Maksimumsgrensen på 10 år i fl § 10 nr. 4 første punktum, kan således en skadelidt med erstatningskrav etter sjøl § 501 nr. 4, 5 eller 6 aldri få glede av.

I eksempelet over, ser man altså at på tross av at fl § 10 delvis kommer til anvendelse, så vil denne absolutte treårige foreldelsesfristen etter § 502, også være utløpt, på det tidspunkt hvor skadelidte fikk det direkte kravet. Reglene som skulle beskytte skadelidte, både fal § 7-8 som viser til § 7-6 og skadelidtes fordel med det direkte kravet i seg selv, og fal § 8-6 annet ledd innført for å beskytte skadelidte, kan altså ende opp med det motsatte.

Engh (1997) s. 224, hevder at om fal § 8-6 annet ledd kommer til anvendelse ved skadelidtes indirekte krav etter fal § 7-8 annet ledd, kan det i enkelte tilfeller fremstå som en felle for skadelidte. Dersom de underliggende regler fal § 8-6 annet ledd henviser til, er foreldelsesloven § 9, med sin subjektive friststart ved skadelidtes kunnskap, byr det ikke på problemer. Her vil fristen begynne å løpe når skadelidte får kunnskap om skadevolders insolvens, i og med at dette er tidspunktet da skadelidte får det direkte kravet mot selskapet.

⁶² Innstilling IX s. 34

Imidlertid kan det fremstå som en felle, dersom fal § 8-6 annet ledd henviser til for eksempel sjøloven med sin objektive friststart. Det direkte krav skadelidte får mot selskapet når skadevolder er insolvent, vil ofte allerede være foreldet, uten at skadelidte har hatt noen mulighet eller oppfordring til å avbryte fristen. Engh mener videre at denne fellen er et så sterkt reelt hensyn, at det må ha større vekt enn lovens trolig lite gjennomtenkte ordlyd. Videre antar han at en domstol sannsynligvis ikke vil anvende § 8-6 annet ledd, og at det vil være naturlig at kravet derfor foreldes etter fl § 9. Han mener også at fal § 8-6 fjerde ledd, som henviser til at reglene i foreldelsesloven “for øvrig” gjelder, taler for at fl § 9 kommer til anvendelse i de tilfeller det ikke passer å benytte særregelen i fal § 8-6 annet ledd.

Når det for øvrig gjelder fristens lengde, mener Engh likevel at man må tolke bestemmelsen slik § 8-6 annet ledd gir anvisning på - den samme fristen som gjelder for det underliggende erstatningskrav, må gjelder for det direkte kravet⁶³.

Denne “fellen” Engh taler om, kan muligens forklare underrettenes vurdering av både sjøloven og foreldelsesloven i saken nevnt i pkt. 1.4. Underrettene nøyde seg ikke med å vurdere foreldelse etter de objektive frister i sjøloven, men i tillegg etter foreldelsesloven. Som nevnt tok de ikke endelig stilling til lovvalget, da foreldelse hadde inntrådt i alle tilfeller. Kanskje var det nettopp fordi utfallet ville virket så urimelig for skadelidte?

I forhold til norske rettskildeprinsipper, strider imidlertid anvendelsen av foreldelsesloven i slike tilfeller mot Høyesteretts generelle praksis. Er lovbestemmelser (som § 8-6 annet ledd) klare, bøyer normalt Høyesterett seg *ikke* for reelle hensyn, Eckhoff (2001) s. 378. Gir loven anvisning på at foreldelse skal vurderes etter de regler som gjelder for det underliggende forhold, uten å presisere at det skal gjelde noen forskjell mellom foreldelse knyttet til objektive og subjektive frister, så følges lovteksten. Dette forutsetter at ikke andre viktige rettskildefaktorer sier noe annet. Selvsagt finnes det unntak også fra dette.

⁶³ Selv om hans personlige mening er at skadelidte heller burde fått “en kort ekstrafrist som fastsettes skjønnsmessig”.

Imidlertid er det lovgiver som normalt skal rette opp i bestemmelser som er urimelige, se Rt. 1994 s. 306.

Et argument som taler for at fal § 8-6 annet ledd skal tas på ordet, slik at sjøloven må komme til anvendelse også i slike tilfeller, er forholdet mellom de gamle og de nye sjø- og foreldelseslovene. I saken nevnt i pkt 1.4 kom sjøloven av 1893 til anvendelse. Innholdet i den gamle sjøloven, er det samme som i den nye sjøloven, både hva gjelder fristens lengde og den absolutte frist. I 1979 kom den nye foreldelsesloven, uten at de ble foretatt noen endringer i forhold til de objektive fristene i sjøloven av 1893. I 1994 kom den nye sjøloven, hvor fristene i sjøloven 1893 ble beholdt, til tross for at foreldelsesloven i mellomtiden var kommet. Dette tilsier at lovgiver har sett hva objektive frister kan lede til, men at lovgiver har valgt å ikke gjøre noe med det. Trolig skyldes dette at fristene i sjøloven som nevnt i pkt 2.4.3 er en gjengivelse av internasjonale konvensjoner. De objektive fristene i sjøloven er kortere enn i foreldelsesloven, og lovgiver må ha ment at de hensyn som er aktuelle i sjøfartsforhold, herunder internasjonal ensartet praksis, gjør det nødvendig med korte frister, og har veiet dette tyngre enn hensynet til skadelidte. Om en slik sak hadde kommet opp for Høyesterett, så ville retten trolig fulgt lovens ordlyd, og dømt etter de klare, objektive regler i sjøloven.

2.4.7 Erstatningsrettslige innsigelser etter fal § 7-6 fjerde ledd første punktum

Som nevnt kommer § 7-6 også preseptorisk til anvendelse via henvisningen fra § 7-8 annet ledd. Mot det direkte kravet, kan selskapet altså etter fjerde ledd komme med alle erstatningsrettslige innsigelser, herunder foreldelse, som skadevolder ville ha hatt mot skadelidte. I tillegg har selskapet sine egne forsikringsrettslige innsigelser.

Som forsikringsrettslig innsigelse kan selskapet ikke gjøre gjeldende foreldelse, se pkt 2.2.2 og disse innsigelser vil således ikke bli behandlet her.

Som erstatningsrettslig innsigelse, kan selskapet avslå kravet fra skadelidte med anførsel om at erstatningskravet mellom skadevolder og skadelidte er foreldet. Da vil tilsvarende skadelidtes direkte krav overfor selskapet være foreldet, se pkt 2.2.2.

Dersom skadevolder har skadet lasten, vil det aktuelle *erstatningskravet* foreldes etter sjøl § 501 nr 7. For slik fordring er foreldelsesfristen ett år fra ”godset skulle ha blitt utlevert eller ble utlevert”. Er utleveringstidspunktet for eksempel 1. oktober 2000, vil kravet være foreldet 1. oktober 2001, dersom skadelidte ikke overfor skadevolder har avbrutt fristen. Eventuelt to år senere, dersom tilleggsfristen i fl § 10 kommer til anvendelse, jf sjøl § 502 første og annet ledd. Er erstatningskravet foreldet, kan selskapet benytte denne foreldelsen til å avslå skadelidtes direkte krav.

Dersom skadelidte rettidig har avbrutt fristen overfor skadevolder, kan selskapet ikke benytte som erstatningsrettslig innsigelse mot skadelidte at erstatningskravet er foreldet.

3 Avslutning

Min gjennomgang har vist at lovtekstene i utgangspunktet er klare i forbindelse med foreldelse av skadelidtes direkte krav. Imidlertid gis det rom for tolkninger, som kan føre til vesentlig forskjellig resultat, særlig hva gjelder ”den ansvarlige” i fl § 9. Det samme gjelder for fal § 7-6 fjerde ledd annet punktum. Den har også vist at enkelte bestemmelser ikke virker gjennomtenkt, særlig fal § 8-6 annet ledd, som gir fl § 9 anvendelse. Dette gjelder spesielt når skadelidte får et direkte krav i og med skadevolders insolvens. Om reglene skal tas på ordet, vil det i situasjoner med objektive frister i realiteten bli tatt hensyn til forsikringsselskapene på bekostning av skadelidte. Dette til tross for at det uttalte formål både med skadelidtes direkte krav i seg selv, og foreldelsesreglene, er ment å komme skadelidte til gode. Urimelighet er det i utgangspunktet opp til lovgiver å gjøre noe med, men alt tyder på at lovgiver er klar over problemene. Likevel er ingenting endret. Det vil

således være domstolene som må foreta den endelige tolkning, hvilket Høyesterett også har gjort for enkelte av spørsmålene, se Rt. 1999 s.7. Indirekte, i et obiter dictum, har også Høyesterett foretatt en tolkning i forhold til fl § 9 og ”den ansvarlige”.

Det blir spennende å se hva Høyesterett vil gjøre dersom den direkte blir forelagt en sak vedrørende ”den ansvarlige” i fl § 9, eller en slik sak som underrettene har behandlet, se pkt 1.5. Hva gjelder sistnevnte, vil retten trolig dømme etter de klare regler som lovgiver har gitt. Et lignende tilfelle har nettopp blitt forelagt Oslo tingrett i deres sak nr. 07-096880 TVI-OTIR/03. Dommen er imidlertid ikke avsagt pr 25.11.07. Saken vil for øvrig neppe gå til Høyesterett.

4 Forarbeid- og lovsregister

Forarbeider:

Norges offentlige utredninger

NOU 1987:24 ”Lov om avtaler om skadeforsikring
(Skadeforsikringsloven)”

Odelstingspreposisjoner

Ot.prp. Nr 38 (1977-1978) “Lov om forelding av fordringer“

Ot.prp. Nr 49 (1988-1989) “Om lov om forsikringsavtaler m.m.”

Ot.prp. Nr. 72 (1991/1992) “Om lov om lovvalg i forsikring, lov om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalens vedlegg V punkt 2 om fri bevegelse for arbeidstakere m.v. innenfor EØS og lov om endringer i enkelte lover som følge av EØS-avtalen”

Ot.prp. Nr. 44 (1997-1998) “Om lov om endringer i forsikringslovgivningen, aksjelovgivningen og enkelte andre lover”

Innstillinger til odelstinget

Innst.O. nr 98 (1988-1989) Fra Stortingets Forbruker- og administrasjonskomité.

Innstillinger

Innstilling IX fra Sjølovskomiteén (Bergen 1971)

Lover:

- 1893** Lov om sjøfarten (sjøl. 1893) 20. juli 1893 nr. 1 (opphevet)
- 1896** Den gamle foreldelsesloven (foreldelsesloven 1896) 27. juni 1896 nr. 7 (opphevet)
- 1902** Lov om den almindelige borgelige Straffelovs ikrafttreden (strlikrl) av 22. mai 1902
Nr. 11.
- 1926** Motorvognloven (mvl) 20. februar 1926 nr. 2 (opphevet)
- 1930** Den gamle forsikringsavtaleloven (fal 1930) (opphevet)
- 1961** Lov om ansvar for skade som motorvogner gjer (bal), 3.februar 1961 nr. 00
- 1979** Lov om foreldelse av fordringer (fl)18. mai 1979 nr. 18.
- 1989** Lov om forsikringsavtaler (fal)16. juni 1989 nr. 69.
- 1989** Lov om yrkesskedeforsikring (yforsl) 16. juni 1989 nr. 65.
- 1992** Lov om lovvalg i forsikring (intprfal) 27. november 1992 nr. 111.
- 1993** Lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og
fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker (luganolovent) 8. januar 1993
nr. 21.
- 1994** Lov om sjøfarten (sjøl) 24. juni 1994 nr. 39.
- 1998** Lov om endringer i forsikringslovgivningen, aksjelovgivningen og enkelte andre
lover av 26. juni 1998 nr. 46.

5 Domsregister

Norges Høyesterett:

Rt. 1953 s. 478

Rt. 1954 s 1102

Rt. 1956 s. 365

Rt. 1959 s. 525

Rt. 1975 s. 82

Rt. 1991 s. 116

Rt. 1994 s. 306

Rt. 1999 s. 7

Rt. 2000 s. 1338

Rt. 2001 s 1702

Rt. 2002 s.180

Underrettspraksis:

LB-1997-1018 (Borgarting lagmannsrett)

LB-2001-696 (Borgarting lagmannsrett)

LA-2005-4286 (Agder lagmannsrett)

LH-2005-9922 (Hålogaland lagmannsrett)

LB-2005-125674 (Borgarting lagmannsrett)

LH-2006-36591 (Hålogaland lagmannsrett)

LG-2006-120604 (Gulating lagmannsrett)

RG-1988-315 (Kristiansand byrett) “Bolero”

RG-1994-862 (Oslo byrett)

TOSLO-2004-5182 (Oslo tingrett)

6 Litteraturregister

- Bull,** Hans Jacob, Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold, Oslo 1988, Sjørettsfondet.
- Bull,** Hans Jacob, Skadelidtes krav mot ansvarsassurandøren, Oslo 1992
- Eckhoff,** Torstein og Helgesen, Jan E., Rettskildelære, 5 utgave, Oslo 2001, Universitetsforlaget.
- Engh,** Jone “Foreldelse av skadelidtes direkte krav (“Direct Action”) mot ansvarsassurandøren, Lov og rett 1997 s. 220, Universitetsforlaget.
- Falkanger,** Thor og Bull, Hans Jacob, “Innføring i sjørett“, 6 utgave, Oslo 2004, Sjørettsfondet.
- Kjønstad,** Asbjørn og Tjomsland Steinar, “Foreldelsesloven”, Universitetsforlaget, 1983.
- Matningsdal,** Magnus “Foreldelse av erstatningskrav ved personskade”, TFR-1980-472 Universitetsforlaget.
- Moss,** Giuditta Corder, “Erstatningsrett, kontraktsrett og internasjonalt preseptoriske regler - illustrert ved skadelidtes direkte krav mot forsikringsselskapet“, FEST-2002-pl-461, Gyldendal Norsk Forlag
- Rød,** Anne Cathrine, “Foreldelse av fordringer”, 2. Utgave, Oslo 2004, Cappelen Akademisk forlag.
- Selmer,** Knut S., [a] ”Forsikringsavtaleloven med forarbeider”, Tano 1990
- Selmer,** Knut S., [b] “Ny lov om forsikringsavtaler“, LOR-1990-465 Universitetsforlaget.
- Støvring,** Kathrine H. Foreldelse av lasteskadekrav sjøl § 291, MarIus nr. 192, Oslo 1992.
- Wilhelmsen,** Trine-Lise, “Forsikringsavtalelovens regler om meldefrist og foreldelse“, Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr. 75 i 1998.